

สรุปรายงาน
การระดมความคิดเพื่อตั้งโจทย์การศึกษาวิจัย

เรื่อง

รูปแบบและแนวทางเสริมสร้างการแข่งขันแก่ประชาคมตำบล

โดย

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

และศูนย์สนับสนุนทุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

**สรุปรายงาน
การระดมความคิดเพื่อตั้งโจทย์การศึกษาวิจัย**

**เรื่อง
รูปแบบและแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาคมตำบล**

**โดย
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ภายใต้การสนับสนุนทุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย**

(ก)

คำนำ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้รับความร่วมมือจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ให้ดำเนินการจัดประชุมร่วมกับนักวิชาการ นักพัฒนา และผู้นำชุมชน เพื่อนำเสนอประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาประชาคมตำบล จำนวน 2 ครั้ง ผลสรุปโดยรวมทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการทำงานประชาคมตำบล

ต่อมาทางมูลนิธิสคสรี-สฤณีวงศ์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้ประสานงานและสนับสนุนทุนในการระดมความคิดเห็นเพื่อทำโจทย์วิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนหรือประชาคมตำบล

บัดนี้ การจัดทำโจทย์วิจัยและพัฒนาเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ดังรายละเอียดผลการประชุมในเอกสารฉบับนี้

สถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตุลาคม 2540

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(ก)
1. สรุปการประชุมประชาคมตำบล วันที่ 24 มกราคม 2540	1
2. สรุปการประชุมประชาคมตำบล วันที่ 7-8 มีนาคม 2540	11
3. สรุปแนวคิดและแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาคมตำบล	20
4. ร่าง โครงการวิจัยและพัฒนาการศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนา ความเข้มแข็งแก่ประชาคมตำบล	37

สรุปการประชุม “ประชาคมตำบล”

วันที่ 24 มกราคม 2540

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ.อศุลย์	อภิรักษ์	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
2. คุณอุคร	คันติสุนทร	อดีต รมช.มหาดไทย
3. คร.ปรีดา	ประพุดิชอบ	คณะเกษตรศาสตร์ มข.
4. คร.มันทนา	สามารถ	คณะวิทยาการจัดการ มข.
5. คุณมนตรี	บุญพานิช	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
6. คุณเอนก	นาคะบุตร	สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
7. อ.นิรันดร์	กุลพานันท์	สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
8. คุณสุพรรณ	สาคร	สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนภาคอีสาน จ.ศรีสะเกษ
9. คุณปราโมทย์	นางาม	มูลนิธิประสานงานเพื่อพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ จ.ร้อยเอ็ด
10. คุณสุนทรี	เซ่งกิ่ง	เครือข่ายหัตถกรรมและพัฒนสตรีอีสาน จ.ขอนแก่น
11. คุณสมพันธ์	เคระอริก	สถาบันวิจัยและพัฒนา มข.
12. คุณพัชรา	แสงวิเศษ	ผู้ประสานงานคณะกรรมการพิจารณาโครงการขนาดเล็ก (PRC)
13. คุณเดชา	เปรมฤดีเลิศ	คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนอีสาน
14. คุณกฤษฎา	บุญชัย	สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
15. คุณบุษิตา	สงฆ์แก้ว	ผู้สังเกตการณ์จากกรุงเทพฯ
16. คุณโกวิทย์	กุลสุวรรณ	มูลนิธิพัฒนาอีสาน

วาระการประชุม

- 1.ชี้แจงวัตถุประสงค์และเป้าหมายการประชุม
- 2.นำเสนอประสบการณ์ของการทำงานเกี่ยวข้องกับ อบต. และเครือข่ายชาวบ้าน
- 3.นำเสนอแนวคิด ยุทธศาสตร์ “ประชาคมตำบล”
- 4.แนวทางการทำงานและบทบาทความร่วมมือ

1. วัตถุประสงค์/เป้าหมายการประชุม (โดยคุณเอนก นาคะบุตร)

1. แสวงหายุทธศาสตร์ร่วมเพื่อเป็นกรอบหรือแนวทางการทำงาน “ประชาคมตำบล”
2. จัดตั้งกลไกประสานงานระดับภาค เพื่อเป็นตัวประสานวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ และวางแผนปฏิบัติการ
3. แนวทางการสนับสนุนจากส่วนกลางทั้งด้านข้อมูล และงบประมาณแก่กลไกภาค

2. ประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับ อบต. และเครือข่ายชาวบ้าน

นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนที่เป็นตัวแทนของแต่ละจังหวัดได้นำเสนอประสบการณ์การทำงานทั้งด้านการวิจัย การฝึกอบรม ให้แก่ อบต. เอง และที่ทำงานกับเครือข่ายชาวบ้าน โดยมีประเด็นอภิปรายดังนี้

1. แนวคิด/วัตถุประสงค์
2. การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน
3. ผล
4. ปัญหา/อุปสรรค
5. แนวทาง/ยุทธศาสตร์/แผน

คุณสุพรรณ - ใช้กระบวนการ “ฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม” ทางด้านความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย อบต. โดยเอาวิทยากรทั่วภูมิภาคที่เป็นสมาชิก อบต. มาฝึกอบรม คือผู้ใหญ่บ้าน กำนันเข้าร่วมให้วิเคราะห์ปัญหาชุมชน กระตุ้นให้คิดวางแผนตำบล

คุณนิรันดร์ - ประชาคมตำบลเกิดยาก เพราะมีความขัดแย้งเรื่องทรัพยากร
- เราจะเสริมความเข้มแข็งของประชาคมตำบลและเชื่อมโยงกับ อบต. อย่างไร
- กำลังจะมีความขัดแย้งทางด้านบทบาท พื้นที่ระหว่าง อบจ. และ อบต.

คุณปรีดา - เมื่อมีการกระจายอำนาจและงบฯ สู้ท้องถิ่น สภาตำบล/อบต. ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าจัดการเองได้ ผลงานที่ทำให้ผลดีกว่าโครงการของรัฐหรือ สส.

ปัญหา - อบต. ไม่มีประสบการณ์ในการจัดการปัญหาอื่น ๆ เช่น ยาเสพติด, สิ่งแวดล้อม
- ความสามารถ อบต. ด้านการเขียนอาจจะมีน้อย แต่ด้านการบริหารมีสูง การประเมินความสามารถของ อบต. ต้องดูหลายด้าน
- การฝึกอบรมของมหาดไทยไม่ได้ผล ควรปรับเปลี่ยน
- ปัญหาคอรัปชั่น แก้ได้ด้วยระบบข้อมูลข่าวสาร โปร่งใส ทัวถึง ให้ประชาคมตำบลตรวจสอบถ่วงดุล

- คุณเอนก** - แนวทางการฝึกอบรมทั้งหมดของมหาดไทย และที่ สสส. ทำให้จุดอ่อนคือ
1. บทบาทผู้นำไม่ทางการ ไม่เข้มแข็ง และยังเน้นอยู่แต่ผู้นำทางการ
 2. ทีมฝึกอบรมยังขาดกระบวนการติดตามสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
 3. กระบวนการฝึกอบรมมีปัญหา ขาดการสรุปบทเรียน และการร่วมคิด ร่วมทำ ส่วนมากจะเป็นการเรียกมาฟังเสียงส่วนใหญ่

คุณมัทนา - ทำงานด้านนโยบาย และทำกับกลุ่มชาวบ้านสตรี

นโยบาย- ทำงานส่งเสริมให้ผู้หญิงได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิก อบต.

- เคลื่อนไหวเรื่องร่าง พรบ. อบต. ให้มีสัดส่วนชาย 1 หญิง 1 แต่ไม่สำเร็จ
- สนับสนุนให้ อบต. เลือกตั้งเสรี แต่ไม่สำเร็จ

กิจกรรม

- อบรมให้ความรู้แก่ผู้หญิง โดยดึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วม
- กระตุ้นให้เกิดการกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ อบต. ในชุมชน

ปัญหา

- ชาวบ้านทั้งหญิงและชายไม่มีความรู้เกี่ยวกับ อบต.
 - ผู้หญิงถูกกีดกันจากการเลือกตั้ง หรือการมีส่วนร่วมกับ อบต.
 - การทำงานที่การละเลย หรือมองข้ามอำนาจรัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจมีปัญหาโดนต่อต้าน
 - มหาดไทยไม่มีกลไกอบรมสภาตำบล/อบต. ให้มีความรู้ บทบาทชัดเจน มีการจัดการที่เข้มแข็ง
 - ปัญหาเรื่องแนวคิด อบต. ยังคุ้นเคยกับความคิดในการพัฒนาเช่นเดิม มักนึกถึงแต่การก่อสร้าง แต่การพัฒนาคุณภาพชีวิตละเลย
- เป้าหมาย**
- ผู้หญิงมีความละเอียดอ่อน มองถึงปัญหาครอบครัวและชุมชนมากกว่า จึงจำเป็นต้องสนับสนุนให้ผู้หญิงมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมกับ อบต.
 - ทำอย่างไรองค์กรประชาชนจึงจะเป็นฝ่ายรุกมากกว่ารอรับการพัฒนา
 - ทำอย่างไรจึงจะเกิดการร่วมคิด ร่วมทำของเครือข่ายชาวบ้าน สตรี และ อบต.

คุณธนตรี

- เริ่มดำเนินงานเกี่ยวกับผู้หญิงกับการมีส่วนร่วม อบต. เมื่อปีที่แล้ว อบต. เป็นเรื่องใหม่ ชาวบ้าน แม้กระทั่งนักพัฒนายังไม่เข้าใจชัดเจน โดยปี 39 ได้ทำการอบรมให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย อบต. เพื่ออะไร แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้หรือไม่ ปีนี้มีแผนงานร่วมกัน ระหว่างเครือข่ายหัตถกรรม, RDI และ อ.มัทนา

<u>คุณอุตร</u>	- จุดเริ่มต้นของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เริ่มจากโครงการเงินผัน สมัยกึ่งพุทธปี 18 - กฎหมาย อบต. ออกมาปี 37 แม่เหล็กไทย และนักการเมืองบางคนดึงไว้
<u>ปัญหา</u>	- ชาวบ้านไม่รู้สิทธิ และหน้าที่ของตน - มหาดไทยมักอบรมพนักงาน อบต. มากกว่า อบรมสมาชิก อบต.
<u>กิจกรรม</u>	- ตั้งมูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนความเข้มแข็ง. อบต. มีพื้นที่ทดลองที่จังหวัดตาก - สนับสนุนผู้หญิงให้เข้าเป็นสมาชิก อบต. เพราะจะได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมจัดการ ไม่ควรอยู่วงนอก
<u>เป้าหมาย</u>	- อยากให้มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นศูนย์ข้อมูลการปกครองท้องถิ่น - อบต. มีความเข้มแข็ง แสวงหาความร่วมมือกับฝ่ายอื่น ๆ ในการทำกิจกรรมเพื่อชุมชน เช่น ฝึกอาชีพพี่เลี้ยงเด็ก , ธุรกิจชุมชน เป็นต้น - อยากให้ครู และตำรวจในท้องถิ่น อยู่ภายใต้การจัดการของ อบต.
<u>คุณมนตรี</u>	- โดยเป้าหมาย อยากเห็น อบต. เป็นของคนท้องถิ่นอย่างแท้จริง - อยากเห็นแผนพัฒนาตำบลที่ชาวบ้านมีส่วนร่วม และสนองความต้องการของชาวบ้านได้ - อบต. ควรจะต้อง Identify ปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้ชัดเจน
<u>กิจกรรม</u>	- โดยแผนฯ 8 มีเรื่องประชาคมจังหวัด และประชาคมตำบล ซึ่ง ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่ กำลังดำเนินการ - กำลังทดลองทำพื้นที่นำร่องที่จังหวัดมหาสารคาม โดยร่วมมือกับ RDI
<u>คุณสมพันธ์</u>	- RDI ได้ทำงานในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม ใช้ Model “ประชาคม” คือคนทุกกลุ่มในหมู่บ้าน ให้สมาชิก อบต. คัดเลือกมา - ได้จัดทำคู่มือการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน - ทำการสำรวจทัศนคติของชาวบ้าน เช่น อำนาจ หน้าที่ บทบาท อบต. ในพื้นที่ 4 ตำบล - ทำตัวชี้วัดจาก อบต. 2 แห่ง - ประสานกับส่วนราชการจังหวัด โดยเสนอแผน อบต. ที่ได้จากการกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อเปรียบเทียบกับแผน อบต. ที่ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมว่ามีเนื้อหาประเด็น เป้าหมายแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

<u>ข้อสังเกต</u>	- กรรมการบริหาร อบต. เรียนรู้วิธีการบริหารแบบราชการเร็วมาก ตั้งบริษัทรับเหมาไว้เอง - สมาชิกสภา อบต. มีอำนาจควบคุมฝ่ายบริหารน้อยมาก เพราะถูกปิดบังข้อมูล และโดยกฎหมายมีเทคนิควิธีที่กรรมการบริหารจะเลี่ยงการตรวจสอบของสภา อบต. ได้ - ถ้าสมาชิกสภา อบต. ได้แรงหนุนจากท้องถิ่น น่าจะท้านอำนาจฝ่ายบริหารได้ แต่ชาวบ้านไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ อบต. แล้วจะไปหนุนได้อย่างไร
<u>อุปสรรค</u> <u>ปัญหา</u>	- ทำกิจกรรมกับกลุ่มองค์กรชาวบ้านในระดับตำบลในพื้นที่ 3 อำเภอ 10 ตำบล - ชาวบ้านไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ อบต. - สมาชิกที่แม่ฝึกอบรมมา ก็ต้องต่อสู้กับระบบราชการที่พยายามบิดเบือนประเด็น - อบต. ยังเป็นระบบปิด นายอำเภอยังควบคุมไม่เปิดให้เกิดการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย
<u>เป้าหมาย</u>	- ทำอย่างไร อบต. จึงจะเกิด “สำนึกใหม่” ที่จะรับใช้ท้องถิ่น เพราะกรอบที่มีอยู่เป็นการแสวงหาอำนาจในระบบมากกว่าพัฒนาชุมชน
<u>วิธีการ</u>	- ตั้งคณะทำงานศึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับ อบต. โดยร่วมกับ อ.โกวิท พวงงาม และ อ.ปรีดี - ส่งสมาชิกกลุ่มเลือกตั้ง เตรียมยึดทีมบริหาร อบต. - ฝึกอบรมกฎระเบียบ อบต. ให้กับสมาชิก อบต. และเครือข่ายชาวบ้าน - ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ว่า อบต. เป็นสมบัติของท้องถิ่น
<u>อุปสรรค</u> <u>ปัญหา</u>	- ทำกิจกรรมเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน เช่น สาธารณสุข, กลุ่มเกษตร - อบต. เป็นเรื่องใหม่ และความเข้าใจของเจ้าหน้าที่และชาวบ้านที่มีต่อ อบต. มักเป็นเรื่องแม่นยำกฎหมาย มากกว่ามองเห็นเจตนารมณ์ของ อบต. - ชาวบ้านมีความคิดที่จะเข้าร่วม อบต. เหมือนกัน แต่เข้าไปแล้วผลักดันไม่ได้
<u>เป้าหมาย</u> <u>กิจกรรม</u>	- อยากเห็นความเชื่อมโยง และความร่วมมือระหว่างชาวบ้าน กับ อบต. - จัดเวทีชาวบ้านในระดับพื้นที่ วางแผนพัฒนาหมู่บ้านโดยชาวบ้าน โดยมีการวิเคราะห์ชุมชนร่วมกับหมู่บ้านในเรื่องปัญหา, วิธีการแก้ไข และกลไก

สรุปปัญหา เป้าหมาย และวิธีการจากประสบการณ์จากการอภิปรายได้ดังนี้

- ปัญหา
1. อบต. มักเน้นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน
 2. อบต. ขาดประสบการณ์ในการจัดการปัญหาด้านอื่น ๆ
 3. การฝึกอบรมของมหาดไทย มักเน้นแต่เทคนิค และเฉพาะแต่พนักงาน อบต.
 4. ชาวบ้านทั้งหญิง, ชาย รวมถึงสมาชิก อบต. ยังขาดความรู้เกี่ยวกับเจตจำนงและกฎระเบียบของ อบต. ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมทั้งการวางแผน ปฏิบัติ และตรวจสอบ
 5. ผู้หญิงถูกกีดกัน ขาดการมีส่วนร่วมใน อบต.
 6. ปัญหาเชิงแนวคิดของ อบต. ในการมองการพัฒนาว่าคือการก่อสร้าง
 7. ข้าราชการมักไม่ไว้ใจ ที่จะสนับสนุนให้ชาวบ้านเติบโตอย่างเต็มความสามารถ
 8. ความเข้มแข็ง อบต. ไม่ใช่แค่การฝึกอบรม แต่ต้องหาแนวร่วมมาทำกิจกรรม
 9. ระบบ อบต. เป็นระบบปิด อยู่ในการควบคุมของนายอำเภอ
 10. อบต. ขาดแคลนพี่เลี้ยงในการสนับสนุน
 11. โครงสร้างและกลไก อบต. ที่เป็นอยู่ ไม่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากภายนอก และสมาชิกสภา อบต. ขาดอำนาจ กลไกในการตรวจสอบคณะกรรมการบริหาร อบต.

เป้าหมาย

1. ผู้หญิงมีบทบาท และมีส่วนร่วมกับ อบต.
2. อบต. มีการจัดการบริหาร และการจัดทำแผนที่ดีโปร่งใส สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน
3. อยากให้ชาวบ้านทั้งหญิง ชาย ทั้งที่เป็นสมาชิก อบต. และ ไม่เป็นสมาชิก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ อบต. ชัดเจน
4. อบต. มีศักยภาพในการแสวงหาความร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ ในการพัฒนา
5. อยากให้ครู และตำรวจในท้องถิ่นขึ้นกับ อบต.
6. อยากเห็นการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรชาวบ้าน กับ อบต.
7. อบต. สามารถ Identify ปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้
8. อบต. มีจิตสำนึกใหม่ที่จะรับใช้ท้องถิ่น
9. สมาชิกสภา อบต. ได้แรงหนุนจากท้องถิ่น
10. อบต. เป็นของชุมชนอย่างแท้จริง

วิธีการ

1. ใช้กระบวนการทำงานร่วมกับ อบต. และเครือข่าย ร่วมคิด ร่วมทำ เช่น การให้ความรู้ การร่วมวางแผน
2. ไม่ละเลยในการประสานกับอำนาจรัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการร่วมกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และความร่วมมือ
3. สนับสนุนบทบาทของผู้นำไม่เป็นทางการให้มีความเข้มแข็ง
4. สนับสนุน อบต. มีการจัดระบบข้อมูลโปรงใส รับรู้ทั่วถึง เพื่อแก้ปัญหาอุปสรรค
5. ทีมฝึกอบรมจะต้องมีกระบวนการติดตาม สนับสนุนต่อเนื่อง
6. สนับสนุนให้เกิดศูนย์ข้อมูลการปกครองท้องถิ่น
7. เลือกพื้นที่นำร่องในการปฏิบัติการ
8. สนับสนุนให้ อบต. ทำงานร่วมกับภาคีต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตำบล

2. ยุทธศาสตร์ประชาคมตำบล

- คุณกฤษฎา** - ประชาคมตำบล คือ การก่อตัว ผนึกกำลังของเครือข่ายชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสตรี, กลุ่มป้าชุมชน, กลุ่มเกษตร, กลุ่มพระ ร่วมกับ อบต. ในการพัฒนาตำบล
- อบต. เองคือ โครงสร้างและกลไกอำนาจรัฐ ขณะที่ประชาคมตำบล คือ เครือข่ายชาวบ้าน ยุทธศาสตร์ คือ การสร้างกระบวนการความร่วมมือ ผนึกกำลังกันระหว่างเครือข่ายชาวบ้าน และ อบต. จึงจะมีลักษณะความเป็นประชาคมตำบล โดยเกิดการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติการ และร่วมตรวจสอบ
- ประสิทธิภาพภาคเหนือ มีการทำงานที่เกี่ยวกับ อบต. 2 ทาง

1. ทางตรง

- 1.1 ส่งตัวแทนเครือข่ายชาวบ้านเข้าไปเป็นสมาชิก อบต.
- 1.2 ทำการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ อบต.

2. ทางอ้อม

- 2.1 คึง อบต. มาทำงานร่วมกับชุมชน หรือชุมชนร่วมงานกับ อบต.
- 2.2 หนุนให้เครือข่ายชาวบ้านแข็ง เพื่อเป็นพลังในการกำหนดทิศทางการร่วมกับ อบต. ร่วมปฏิบัติการ ร่วมตรวจสอบ ถ่วงดุลกับ อบต.

- ภาคเหนือได้วางแนวทางดำเนินการคือ

1. จัดตั้งกลไกประสานงานระดับภาค และจังหวัด

2. เลือกพื้นที่นำร่อง โดยอาจใช้เกณฑ์ดังนี้

2.1 เป็นพื้นที่เครือข่ายชาวบ้าน และมีผู้นำเข้มแข็ง

2.2 อบต. กับเครือข่ายชาวบ้านไม่ขัดแย้งกันรุนแรง และมีวิสัยทัศน์ในการร่วมมือ

2.3 เป็นพื้นที่องค์กรพัฒนาเอกชนทำงานมาต่อเนื่อง มีข้อมูลในการวางแผนและตัดสินใจได้

คุณจุด

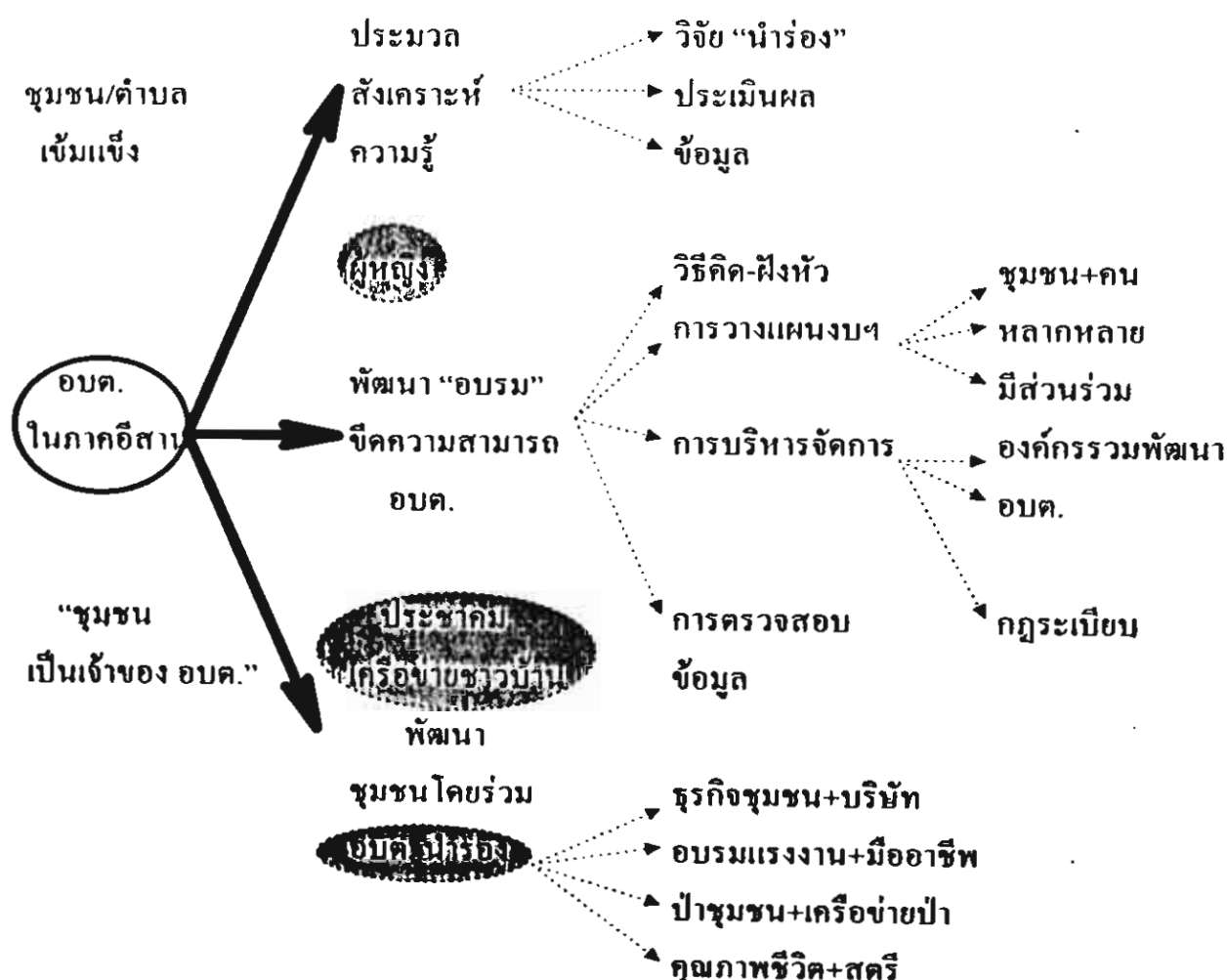
- มีตัวอย่างความร่วมมือในลักษณะประชาคม เช่น ชุมชนกะตะ กระน จังหวัด

ภูเก็ต โดยเกิดความร่วมมือของคนท้องถิ่นหลายสาขาอาชีพในการจัดการ

ท้องถิ่น แต่จะคสำคัญของการก่อเกิดประชาคมตำบล คือ คนมีอำนาจรัฐ

มีความเข้าใจตรงนี้หรือไม่

สรุปภาพรวมของประชาคมตำบล/อบต. อีสาน

4. แนวทางการทำงาน และบทบาทความร่วมมือ

กิจกรรมร่วม

1. ข้อมูล

- ความคิด/ทัศนคติ/สำนึกร่วม
- เมนูกิจกรรมที่ อบค. ทำได้
- สื่อรณรงค์

2. อบรม

- หลักสูตร 1 กลุ่มีประกอบด้วย
 - # ความรู้พื้นฐาน อบค.
 - # กรอบการวางแผนแบบมีส่วนร่วม
 - # การบริหารจัดการ
 - # การทำธุรกิจชุมชน
 - # การอบรมสตรี + ผลักดันเป็น สส. อบค.

- การศึกษาดูงาน อบค. ประชาคมตัวอย่าง

3. การจัดตั้งชมรมพัฒนาความเข้มแข็ง อบค.

4. การลงทุนร่วมธุรกิจ อบค.

5. การแก้ไข พรบ. อบค.

- ขยายอำนาจ
- อีสระ

6. การจัดตั้งประชาคมตำบลบางแห่ง การทำงานประสานกับ อบค.

7. จัดตั้งคณะทำงาน

- ระดับภาค
- ระดับเครือข่าย
- ระดับจังหวัด

งานด้านข้อมูล (หัวข้อที่ 1) คุณสุพรรณ อาสาที่จะไปเขียนแนวความคิดประชาคม ตำบลส่วนในด้านหลักสูตร หรือคู่มือการฝึกอบรมนั้น แต่ละเครือข่ายจะไปถอดบทเรียน หรือ ประสพการณ์ของคนเพื่อประมวลเป็นคู่มือร่วมกัน ซึ่งขณะนี้จะมีคู่มือจาก RDI และประสพการณ์ ของ สสส. เป็นทุนเดิมอยู่

ที่ประชุมได้ตกลงว่า แต่ละเครือข่ายจะเลือกพื้นที่นำร่องจังหวัดละ 1 ตำบล ในการ ทดลองทำ “ประชาคมตำบล” แต่จะเป็นพื้นที่ไหนให้แต่ละเครือข่ายไปศึกษา และเลือกขึ้นมา โดย จะมีการจัดเวทีในระดับภาคขึ้น 2 ครั้ง ในช่วงเดือนมีนาคม คือ

1. เวทีกับผู้นำชาวบ้าน เพื่อพูดคุยแนวความคิดประชาคมตำบล ในวันที่ 7 มีนาคม 2540
2. เวทีทำแผนปฏิบัติการร่วม ในวันที่ 8 มีนาคม 2540 โดยแต่ละองค์กรจะนำเสนอ

- 2.1 พื้นที่ประชาคมตำบลนำร่อง

- 2.2 สรุปบทเรียน ประสบการณ์ในการทำหลักสูตรคู่มือฝึกอบรม

การจัดเวทีทั้ง 2 ดังกล่าว สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา และองค์กรส่วนกลางจะเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ และประสานวิทยากร ส่วนในภาค คุณสมพันธ์ จะเป็นผู้ประสานงานของเวทีดังกล่าว

สรุปการประชุม “ประชาคมตำบล”

วันที่ 7-8 มีนาคม 2540

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. นายสมพันธ์	เดชะอริก	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. นายมานะ	นาคำ	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
3. นายโกวิทย์	กุลสุวรรณ	มูลนิธิพัฒนาอีสาน จ.สุรินทร์
4. นายวิพัฒน์ชัย	พิมพ์กิน	โครงการพัฒนาและฟื้นฟูป่าดงลาน จ.ขอนแก่น
5. นายคมจิต	แสงไสย	โครงการป่าโคกใหญ่ จ.มหาสารคาม
6. นายนิรันดร์	กุลทานันท์	สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
7. นายเกรียงศักดิ์	สุขวาสนะ	สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (นุรีรัมย์)
8. นางสาวพัชรา	แสงวิเศษ	คณะกรรมการพิจารณาโครงการขนาดเล็ก (PRC)
9. นางสุนทรี	เซ่งกิ่ง	เครือข่ายคัดค้านและพัฒนาสตรีอีสาน จ.ขอนแก่น
10. นายสุพรรณ	สาคร	สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (ศรีสะเกษ)
11. นายประสงค์	ยมนัดต์	มูลนิธิประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ จ.ร้อยเอ็ด
12. นายวิวัฒน์	กสิธรรม	มูลนิธิสตรี-สฤคังค์
13. นายกฤษฎา	บุญชัย	สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
14. ตัวแทน อบต. และเครือข่ายชาวบ้าน 7 จังหวัด		

วาระการประชุม

- 1.ชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย การประชุม
2. นำเสนอแนวคิด “ประชาคมตำบล”
3. ตัวแทนชาวบ้านแต่ละตำบลใน 7 จังหวัด นำเสนอประสบการณ์ และปัญหาอุปสรรค
4. แต่ละตำบลระดมความคิดโดยใช้ AIC เพื่อให้ได้เป้าหมาย และแผนงานของแต่ละตำบล
5. จัดตั้งคณะกรรมการ และวางแผนการดำเนินการระยะต่อไป

1. วัตถุประสงค์การประชุม

1. เพื่อถอดประสบการณ์แต่ละตำบล รวมถึงเงื่อนไข ข้อจำกัด ในการก่อตัวประชาคมตำบล
2. เพื่อพัฒนาเป็น โครงการการพัฒนาและการวิจัยสนับสนุนความเข้มแข็งประชาคมตำบล
3. ก่อตั้งเครือข่ายหรือคณะทำงานในการสนับสนุนประชาคมตำบล

2. แนวคิดประชาคมตำบล

1. การสนับสนุน อบต. ในการบริหารจัดการตำบล จะเป็นยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาชนบท และการกระจายอำนาจปกครองท้องถิ่น ซึ่งจะมีทั้งงบประมาณ และอำนาจในการจัดการสูงแต่ อบต. ขาดแนวคิด ความรู้ และทักษะการจัดการที่มีประสิทธิภาพ และที่สำคัญ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติการ และร่วมตรวจสอบ ซึ่งอาจนำไปสู่ความล้มเหลวและสร้างปัญหาแก่ชุมชนได้
2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เน้นเรื่องคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยใช้กลไกความร่วมมือระหว่างรัฐและประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นที่มาของยุทธศาสตร์ “ประชาคมจังหวัด” ซึ่งแผนฯ 8 ทั้งในส่วนของประเทศและพื้นที่ภาคประชาคมจังหวัดจะตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ ต้องมีการผนึกกำลังความร่วมมือในระดับรากฐานอย่างเข้มแข็งจึงจำเป็นที่จะต้องเกิดเครือข่ายความร่วมมือในระดับตำบล เป็น “ประชาคมตำบล”
3. การก่อตัวของประชาคมตำบล มิใช่เป็นการจัดตั้งองค์กรใหม่ แต่เป็นการผนึกกำลังความร่วมมือกันของกลุ่มต่าง ๆ ในตำบล เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มครู กลุ่มปราชญ์ชน กลุ่มออมทรัพย์ หรืออื่น ๆ ร่วมกับ อบต. ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวจะเป็นลักษณะการหนุนช่วยกัน ทั้ง อบต. หนุนช่วยกลุ่มต่าง ๆ ด้านงบประมาณ การประสานงาน หรือกลุ่มต่าง ๆ หนุนช่วยกันเอง โดยทั้งนี้มีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อพัฒนาตำบลให้เป็นสุขอย่างยั่งยืน ประชาคมตำบลจึงเป็นทั้งเวทีร่วมคิด และการผนึกกำลังปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ ในตำบล

3. ประสบการณ์ และปัญหาอุปสรรคของแต่ละตำบล

1. ตำบลสีชมพู อ.สีชมพู จ.ขอนแก่น : นำเสนอโดย กำนันบุญน้อย พะเลียง

อบต. สีชมพู มีแผนงานครอบคลุมงานพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่มากกว่าเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งชุมชนสามารถเข้าไปร่วมกับ อบต. ได้

แผนงานที่ทำ

1. สนับสนุนงบประมาณแก่กลุ่มสตรีในเรื่องการทำหัตถกรรม
2. สนับสนุนกลุ่มเกษตรกร

3. สนับสนุนกลุ่มเยาวชน ในการทำเรื่องกีฬา
4. สนับสนุนกลุ่มสิ่งแวดล้อม เรื่องปลูกป่า

แผนอนาคต

1. ด้านสาธารณสุข เช่น ยาฟันบูง

การสร้างความร่วมมือใน อบต. คือ

1. ต้องทำความเข้าใจกับสมาชิก อบต. ซึ่งเป็นตัวแทนแต่ละหมู่บ้านว่า งาน อบต. เป็นงานเพื่อส่วนรวม ไม่ใช่เฉพาะแต่หมู่บ้านของตน
2. ให้หมู่บ้านและกลุ่มต่าง ๆ ร่วมทำแผน โดยดูถึงความสำคัญเร่งด่วน
3. ต้องทำให้เกิดความเข้าใจกฎระเบียบ การจัดการ ของ อบต. ที่ชัดเจนร่วมกัน ซึ่งปัญหาที่พบคือขาดข้อมูล และขาดการวางแผนล่วงหน้า
4. ต้องกระจายอำนาจ และทำงานเป็นทีม ร่วมทำกิจกรรม ติดตาม ให้ความสำคัญกับสมาชิก

2. ตำบลหนองแจ้งใหญ่ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา : เสนอโดยกำนันสมคิด สิริวัฒนากุล

ปัญหา

1. การทำแผนของ อบต. จะผ่านเฉพาะเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนเรื่องอื่น ๆ เช่น อาชีพสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม มักไม่ผ่าน คิดที่นายอำเภอและจังหวัด
2. กฎระเบียบของ อบต. เอง ไม่เอื้อต่อการสนับสนุนองค์กรชาวบ้าน ไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณโดยตรงแก่กลุ่มต่าง ๆ เพราะไม่ใช่นิติบุคคล (กำนันบุญน้อย แนะนำให้สนับสนุนเป็นครุภัณฑ์ แทนเงิน จึงจะไม่ขัดต่อกฎระเบียบ)
3. ชาวบ้าน และสมาชิก ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการ อบต.

กลุ่มกิจกรรม

1. กลุ่มผู้หญิง แม่บ้าน กิจกรรมทอผ้า
2. กลุ่มเยาวชน เรื่องกีฬา
3. กลุ่มเกษตรกร
4. กลุ่มออมทรัพย์ ร้านค้าชุมชน

3. ตำบลภูคเมืองฮาม อ.บางขันน้อย จ.ศรีสะเกษ : เสนอโดย นายเล็ง วงษ์มณี

กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในตำบลภูคเมืองฮาม ได้แก่

1. กลุ่ม อสม. โดยกระทรวงสาธารณสุขสนับสนุนงบประมาณ โดยมีกิจกรรม คือ ดูแลสุขภาพชุมชน ให้ลูกศึกษาแก่ชุมชน เฝ้าระวังป้องกันโรคตามฤดูกาล
2. กลุ่มสตรีแม่บ้าน กิจกรรมคือ เลี้ยงหม่อนไหม ตั้งโรงไหม ซึ่ง อบต. ก็ได้ให้การสนับสนุน
3. กลุ่มผู้สูงอายุ รับผิดชอบค่าฌาปนกิจศพ เป็นกลุ่มตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ

4. กลุ่มออมทรัพย์ ทำเรื่องธนาคารข้าว โค กระบือ
5. กลุ่มสมาชิกสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ แต่มีปัญหาของบฯ ส่วนต่าง ๆ ไม่ค่อยได้
อยากให้สภาตำบลสนับสนุน
6. กลุ่มเสริมสวย

กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ มีความร่วมมือกับ อบต. คือ เพราะกำนันเป็นประธานอยู่หลายกลุ่ม หรือกลุ่มสตรีเอง แม่ของกำนันก็เป็นประธาน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมร่วมอื่น ๆ เช่น การปลูกป่า ทำถนน เป็นต้น ตำบลฤๅษณ์เมืองสาม เเค่ประกวดและได้รางวัลตำบลดีเด่นมาก่อน แนวคิดสำคัญของตำบลที่เน้นการพึ่งตนเอง ก็คือ “ท่านจะไปจี๋แค่รัฐบาลอย่างเดียวไม่ได้ ท่านจะต้องจี๋ตัวของท่านเองด้วย”

4. ตำบลตระแสง อ.เมือง จ.สุรินทร์ : นำเสนอโดย นายเริ่ม ฐานันต์

ปัญหา อำเภอไม่ผ่านแผนกิจกรรมหลายอย่างให้ เช่น ซื้อไหมให้กลุ่มแม่บ้าน ซื้อเครื่องกีฬาให้เด็กต้องต่อสู้กันหนัก ถึงโครงการผ่านก็ถูกตัดงบฯ มาก เพราะโครงการเหล่านี้เปอร์เซ็นต์น้อย

กิจกรรม ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน ทำเรื่องออมทรัพย์ เป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียน

กลุ่มกิจกรรม ร้านค้า ออมทรัพย์ ทอผ้าไหม

ภาพความร่วมมือที่สภาตำบลไปหนุนช่วยกลุ่มต่าง ๆ ยังไม่ชัดเจน แต่ในตำบลก็มีความร่วมมือของแต่ละหมู่บ้านที่เข้มแข็ง

5. ตำบลโนนสวรรค์ อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด

กลุ่มกิจกรรมในตำบลมี 3 กลุ่มหลัก ๆ คือ

1. กลุ่มธนาคารวัวควาย และยังดำเนินการเรื่องออมทรัพย์
2. กลุ่มธนาคารข้าว
3. กลุ่มออมทรัพย์

ปัญหา 1. กลุ่มต่าง ๆ ขอกการสนับสนุนจากสภาตำบล แต่ไม่ได้ เช่น ทำโครงการอาชีพ ขอกทุนเลี้ยงวัว แต่ทางการไม่สามารถให้เป็นเงินทุนสนับสนุนได้ ต้องซื้อวัวมาให้

2. การร่วมเป็นประชาคมตำบลไม่ง่าย เพราะแต่ละกลุ่มมีความสนใจต่างกัน

3. การกำหนดนโยบายสภาตำบล มักคิดที่ผู้นำ

6. ตำบลบ้านหวาย ป่าโคกใหญ่ จ.มหาสารคาม :เสนอโดย นายคมจิต แสงใส

เครื่องจักรของครัวเรือนบ้านโคกใหญ่ เดิมได้มาจากการต่อสู้เรื่องลำน้ำเสียว จนพัฒนามาเป็นเครื่องจักรปั้มน้ำชุมชนโคกใหญ่ ที่มีเครื่องจักรครบคลุม 5 ตำบล แต่ตำบลเป้าหมาย คือ ตำบลบ้านหวาย

- กลุ่มกิจกรรม**
1. คณะกรรมการปั้มน้ำชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน
 2. กลุ่มออมทรัพย์, เกษตร, เลี้ยงวัว ในแต่ละหมู่บ้าน

7. ตำบลพนมไพร อ.คำปาย จ.บุรีรัมย์ :เสนอโดยเจ้าหน้าที่ สสส.

- กลุ่มกิจกรรม**
1. เกษตรผสมผสาน
 2. กลุ่มออมทรัพย์
 3. กลุ่มฌาปนกิจศพ

กิจกรรมของ สสส. ที่ไปสนับสนุน

1. พยายามหาเครื่องจักรให้เขา
2. พาดูงาน

4. เป้าหมาย แผนงาน ของแต่ละตำบล

ใช้กระบวนการ AIC โดยให้ชาวบ้านแต่ละตำบลไปคิดถึงเป้าหมาย หรือภาพฝันของตำบล โดยไม่กำหนดกรอบเวลา หลังจากนั้นจึงให้แต่ละตำบลเสนอแผนงานขึ้นมา 1 แผน โดยทางคุณสุพรรณ ศาคร คุณสมพันธ์ เคระอริก จะเขียนโครงการเพื่อขอเงินสนับสนุนจาก PRC ให้ตำบลละ 3 หมื่นบาท

1. ตำบลกระแจะ อ.เมือง จ.สุรินทร์

- เป้าหมาย**
1. โครงสร้างพื้นฐาน
 - 1.1 ทุกหมู่บ้านมีถนนคอนกรีต ถนนลาดยาง
 - 1.2 ทุกหมู่บ้านมีประปาหมู่บ้าน
 - 1.3 ทุกหมู่บ้านมีแสงสว่าง
 - 1.4 ทุกหลังคามีโทรศัพท์
 - 1.5 มีศูนย์กีฬาสภาตำบล
 2. เรื่องอาชีพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
 - 2.1 ชาวบ้านมีอาชีพมั่นคง
 - 2.2 มีธนาคารหมู่บ้านที่สนับสนุนชุมชน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ
 - 2.3 ชาวชนไม่คิดอา

2.4 มีเป้าหมายน้อยตำบลละ 25 ไร่

3. ความร่วมมือ

3.1 อบต. ร่วมสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน

3.2 อบต. กับโรงเรียนทำงานร่วมกัน

แผนงาน : แผนเสริมประสิทธิภาพ อบต.

วัตถุประสงค์

1. ให้เกิดความร่วมมือของประชาคมตำบล
2. เกิดความคิดใหม่ในการพัฒนาตำบล

กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเยาวชน, สตรี, ร้านค้า, เกษตรกร

กิจกรรม

1. ให้ความรู้
2. ทักษะศึกษาดูงาน
3. พุดคุยแลกเปลี่ยนนำไปสู่การวางแผนพัฒนา “ประชาคมตำบล”

2. ตำบลคูคตเมืองสาม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

เป้าหมาย

1. อยากให้รักษาวัฒนธรรม
2. อยากให้องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนร่วมบริหาร ตรวจสอบ อบต.
3. บุคลากร อบต. มาจากคนในตำบล
4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน อบต.
5. มีการอบรมให้ชุมชนมีความรัก สามัคคี
6. อบต. มีการจัดการเรื่องสุขภาพ
7. ชาวบ้านมีเอกสารสิทธิ์
8. มีการส่งเสริมอาชีพชาวบ้าน
9. มีตลาดรองรับการเกษตร
10. มีมหาวิทยาลัยใกล้บ้าน ให้ความรู้ และมีแผนรองรับคนจบออกมา
11. มีเวรยามของตำบล
12. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
13. มีศูนย์พัฒนาเยาวชน

แผนงาน แผนการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแผนตำบล

กิจกรรม จัดอบรมชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน อสม. เยาวชน ครู กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุน กลุ่มผู้สูงอายุ และคนในตำบล

งบประมาณ สามารถขอการสนับสนุนจาก อบต. ได้

3. ตำบลสีชมพู อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น

เป้าหมาย

1. โครงสร้างพื้นฐาน

- 1.1 มีถนนคอนกรีต ลาดยาง
- 1.2 มีโทรศัพท์สาธารณะทุกหมู่บ้าน

2. อาชีพ เศรษฐกิจ

- 2.1 มีอุตสาหกรรมครัวเรือนทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล
- 2.2 ประชาชนมีงานทำ มีรายได้
- 2.3 ให้มีผู้เชี่ยวชาญการเกษตรประจำตำบล
- 2.4 ให้มีกลุ่มออมทรัพย์

3. การศึกษา สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม

- 3.1 คนในตำบลร่วมกันรักษาป่า
- 3.2 เพิ่มบุคลากรสาธารณสุข และให้อาเภมาเป็นของ อบต.
- 3.3 ส่งเสริมการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ
- 3.4 มีศูนย์เด็กเล็ก

แผนงาน

แผนพัฒนาประชาคมตำบลสีชมพู

วัตถุประสงค์

- 1. สร้างความเข้มแข็งชุมชนในตำบล
- 2. สร้างความเข้าใจ ความร่วมมือของทุกกลุ่มในตำบล
- 3. ยกระดับการประสานงานให้มีกลไกชัดเจน

กิจกรรม

- 1. จัดประชุมร่วม อบต. กลุ่มสตรี ผู้อาวุโส เยาวชน เพื่อระดมความคิดเห็นเสนอปัญหาในหมู่บ้าน และวิธีแก้ไขปัญหา
- 2. ทักษะศึกษาดูงาน

4. ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

เป้าหมาย

- 1. อยากให้สภาดำบล/อบต. มีบุคลากรที่มีคุณภาพ
- 2. อบต. สนับสนุนเครือข่ายตำบล หรือประชาคมตำบล
- 3. อบต. ประสานการลงทุนผลิตโรงงานปุ๋ย
- 4. อบต. ส่งเสริมอาชีพ และการตลาด
- 5. ส่งเสริมการศึกษาเยาวชน เรียนฟรี
- 6. ช่วยแก้โรคประจำฤดู เช่น โรคไข้เลือดออกฟรี
- 7. มีการสนับสนุนผู้นำเข้าไปมีบทบาททางการเมือง (ใน อบต.)
- 8. มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม กำจัดสิ่งปฏิกูลท้องถิ่น

<u>แผนงาน</u>	แผนมวลชนสัมพันธ์ ประชาคมตำบล
<u>วัตถุประสงค์</u>	1. เป็นมวลชนสัมพันธ์ของทุกสาขาอาชีพ 2. เป็นเวทีประชาคม
<u>กิจกรรม</u>	1. จัดตั้งวงดนตรีสวดแทรกแนวคิด “ประชาคมตำบล” 2. จัดกลองยาวแห่ เพื่อแพร่แนวคิดประชาคมตำบล

5. ตำบลหนองแจ้งใหญ่ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา

<u>แผนงาน</u>	ประชาคมตำบลหนองแจ้งใหญ่
<u>วัตถุประสงค์</u>	1. เพื่อให้ อบต. มีความเข้มแข็ง 2. เพื่อองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง
<u>กิจกรรม</u>	1. อบรมปฐมนิเทศน์สมาชิก อบต. 1 ครั้ง 2. สัมมนาเรื่อง “อบต. กับความรู้ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม” 3. สัมมนาเรื่อง “กระบวนการทำงานของ อบต. เพื่อสนองความต้องการของชุมชน” 4. รณรงค์ ประชุมให้ความรู้ 10 หมู่บ้าน บ้านละ 1 ครั้ง 5. สัมมนาเรื่อง “องค์กรชุมชนกับการบริหารจัดการ” 6. สัมมนาเรื่อง “องค์กรชุมชนกับการมีส่วนร่วมใน อบต.”
<u>ตัวชี้วัด</u>	1. ชุมชนมีความเข้าใจเรื่อง อบต. มากขึ้น 2. องค์กรชุมชนต่าง ๆ ในตำบล มีคณะกรรมการที่เข้มแข็ง 3. คณะกรรมการองค์กรชุมชนสามารถบริหารจัดการได้มีประสิทธิภาพ 4. องค์กรต่าง ๆ ในตำบลได้รับการสนับสนุนงบประมาณของตำบล
<u>หมายเหตุ</u>	ถ้านับสมาชิก ไม่ได้รวมระดมความคิดเห็นเป้าหมายของตำบล

6-7 ตำบลพนมไพร อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ กับตำบลบ้านหวาย จ.มหาสารคาม

ไม่ได้มีตัวแทนชาวบ้านมาร่วมประชุม ทางองค์กรพัฒนาเอกชนคือ สสส. และนายกมจิต แสงไสย โครงการป่าโคกใหญ่ รับที่จะไปประชุมกับชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อวางแผนงาน และกิจกรรม

5. แนวทางการดำเนินการระยะต่อไป

ที่ประชุมตกลงว่า

1. ทั้ง 7 ตำบล และสถาบันวิจัยและพัฒนา และองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในพื้นที่และส่วนกลาง จะรวมตัวเป็นเครือข่ายประชาคมตำบลอีสาน เพื่อร่วมคิด ร่วมวางแผน สนับสนุนการก่อตัวและเสริมความเข้มแข็งประชาคมตำบล
2. คุณสุพรรณ สาคร คุณวิพัฒนาชัย พิมพ์หิน และคุณสมพันธ์ เดชะอธิก จะเขียนโครงการประชาคมตำบล ขอกการสนับสนุนเงินทุนจาก PRC เป็นวงเงิน 250,000 บาท ให้แก่แผนงานและกิจกรรมที่แต่ละตำบลได้นำเสนอ
3. เป้าหมาย แผนงาน ที่แต่ละตำบลได้นำเสนอในการประชุมครั้งนี้ ตัวแทนแต่ละตำบล จะนำกลับไปปรึกษาหารือในพื้นที่หรือในตำบล เพื่อให้เป้าหมายและแผนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
4. ตัวแทนแต่ละตำบลที่มาร่วมประชุมจะเป็นผู้ประสานงานของตำบลนั้น ๆ คือ
 - 4.1 นายเริ่ม สาธุศักดิ์ เป็นผู้ประสานงานตำบลตระแสง จ.สุรินทร์
 - 4.2 นายหนูจันทร์ ภักดียา เป็นผู้ประสานงานตำบลสีชมพู จ.ขอนแก่น
 - 4.3 นายจันดี ลือโสภา เป็นผู้ประสานงานตำบลโนนสวรรค์ จ.ร้อยเอ็ด
 - 4.4 นายผ่อง พันธุ์เพชร เป็นผู้ประสานงานตำบลกุดเมืองฮาม จ.ศรีสะเกษ
 - 4.5 นายสมคิด สิริวัฒนากุล เป็นผู้ประสานงานตำบลหนองแจ้งใหญ่ จ.นครราชสีมา
 - 4.6 จ.บุรีรัมย์ และจ. มหาสารคาม องค์กรพัฒนาเอกชนจะไปติดต่อประสานอีกที

สรุปแนวคิดและแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาคมตำบล

โลกเผชิญปัญหา 4 ปัญหาหลัก

1. ความไม่แน่นอนในเรื่องรายได้ ไม่ว่าจะเป็นระดับโลก ระดับประเทศ ประเทศไม่มีทรัพยากรรองรับเรื่อย ๆ ประเทศที่มีทรัพยากรถูกดูดทรัพยากรไปเลี้ยงในประเทศอื่น
2. การล่มสลายของระบบนิเวศน์ ทุกประเทศจำนวนพื้นที่ป่าไม้ลดลงหมด
3. ความอ่อนแอของชุมชน ชนบท การแตกสลายของระบบครอบครัว
4. ความเสื่อมถอยของระบบจริยธรรม ขอให้ได้ตำแหน่งทุกคนยกมือไหว้หมด ไม่ว่าจะเป็นได้ตำแหน่งมาอย่างไร

ความอ่อนแอของชุมชน ครอบครัวแตกสลาย เพราะ

1. ทรัพยากรจากชุมชนถูกดึงออกนอกชุมชน
 - ทรัพยากรคน ที่เรียนหนังสือได้ถูกดึงออกนอกชุมชน ชุมชนเหลือคนแก่และเด็ก
 - ทรัพยากรธรรมชาติถูกดึงไปใช้ในเมืองหมด
 - เงินถูกดึงออกจากชุมชนด้วย ระบบการตลาดถูกดึงออกจากชุมชน ทำให้ทรัพยากรของชุมชนคลอนแคลน
2. องค์ความรู้ของชุมชนไม่ได้รับการพัฒนาต่อเนื่อง แต่ก่อนสุขภาพ การศึกษา สร้างบ้าน ช่างฝีมือ คูแลกันเอง

มีการสะสมองค์ความรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อมารัฐเก็บภาษีไปสร้างโรงเรียน สร้างอนามัยให้ชุมชน รัฐเข้าไปจัดการแทนชุมชน องค์ความรู้ของชุมชนไม่ได้รับการพัฒนา เดิมจะปลูกอะไร คว้าภูมิศาสตร์ว่าปลูกได้ไหม อยากกินอะไร ค่อยมาตลาดมากำหนดการผลิต

ชุมชนอ่อนแอ แต่ชุมชนก็พยายามสร้างภูมิปัญญาตนเองขึ้นมา ผู้รู้ชาวบ้าน อพช. พัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทำอย่างไร จึงจะเสริมสร้างการพัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้เข้มแข็ง ให้เสาของชุมชนเข้มแข็งโดยเสริมกลไกการเรียนรู้ในชุมชน โดยเฉพาะคน เรียนรู้ในแนวระนาบ

นักปฏิบัติอยากทำความเข้าใจฐานความรู้ที่มีอยู่ แต่บางเรื่องที่ยังไม่ชัด ยังไม่มีความรู้ จำเป็นต้องมีการแสวงหาความรู้การตั้งคำถามว่าทำอย่างไรให้ชุมชนเรามีความสมดุลขึ้น

ประชาคมตำบลไม่จำเป็นต้องสร้างองค์กร แต่ประสานความร่วมมือเสริมความเข้มแข็ง อบต. ได้อย่างไร

1. เสริมตัว อบต. โดยตรง
2. กลุ่มองค์กรอื่น ๆ ร่วมมือกับ อบต.
3. สร้างกลุ่มองค์กรเป็นสภาพแวดล้อม ใช้ อบต. ทำงานเพื่อส่วนร่วม

แนวทางเสริมหนุนให้ชุมชนฟื้นฟูศักยภาพของชุมชน กลับสู่ความสมดุลย์ (เข้มแข็ง) เป็นไปได้จริงหรือ?

1. ปฏิบัติการ -> สรุปบทเรียน (เรียนรู้) -> ปฏิบัติการ
โดยความรู้ ความเชื่อ
2. เรียนรู้ -> ปฏิบัติการ -> สรุปบทเรียน (เรียนรู้)
รัฐ นิยมแนวที่ 1 มากกว่าแนวที่ 2
การเรียนรู้เกิดจากกิจกรรมอะไรบ้าง

ระดับของการวิเคราะห์/ทำงาน/เรียนรู้

ปัจเจก	-----	ครอบครัว
อบต., กลุ่ม	-----	ชุมชน - โจทย์ทำอะไรให้ชุมชนสมดุลย์ขึ้น
รัฐบาล	-----	ประเทศ

ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการทำงานเรื่องประชาคมตำบล

1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์ฯ) ได้ให้สถาบัน 3 แห่ง ได้แก่ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (มข.) สถาบันเทคโนโลยีเพื่อชนบท จุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัย สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศ (TDRI) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคเหนือ โดยใช้กระบวนการ AIC ในการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว

2. สภาพัฒน์ฯ ได้ให้ 4 มหาวิทยาลัย ได้แก่สถาบันวิจัยและพัฒนา มข. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำการประเมินผลสภาพตำบลและ อบต. ในภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ผลการศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว

3. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (สทพ.) คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) มูลนิธิผู้หญิง และองค์การพัฒนามอชนทั่วทุกภาคได้ให้ความสนใจในการวางแผน การอบรม และทำงานพัฒนาประชาคมตำบล โดยมี อบต. เป็นแกนกลางของเรื่อง

4. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สนับสนุนการตั้งโจทย์วิจัยและเปิดเวทีระดมความคิดในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับประชาคมตำบลทั่วทุกภาค โดยผ่าน ดร.อุทัย คุลเกษม ในนามมูลนิธิสคสรี สกยฉิ่งศ์ เป็นผู้ประสานงาน

5. UNICEF และ THAI-UNCAP ได้ให้การสนับสนุนและมีโครงการนำร่องใน 4 จังหวัด 4 ภูมิภาค โดยภาคอีสานเลือกดำเนินการที่จังหวัดมหาสารคาม

6. อื่น ๆ เช่น มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มูลนิธิมหาสารคามเพื่อการพัฒนา คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ได้ตั้งสถาบันพัฒนาความเข้มแข็งแก่อบต.) จุฬาฯ TDRI สถาบันวิจัยและพัฒนา มข. ได้ดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับประชาคมตำบลหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ความเคลื่อนไหวด้านองค์กรชุมชนในพื้นที่

1. ต.หนองแจ้งใหญ่ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา

1. กลุ่มเกษตรกร มีสมาชิก 50 ราย เป็นเครือข่ายภูมินิเวศเกษตรทางเลือก มีแผนงานเสนอกับภาครัฐ มีสมาชิก ลงทุนร่วมกับกลุ่ม

2. กลุ่มออมทรัพย์ระดับตำบล รวมกันทุกหมู่บ้าน เป็นการทำงานของผู้นำกับชุมชน มีกฎระเบียบ สวัสดิการร่วมกัน ดำเนินงานมา 2 ปีกว่า สมาชิก 2,000 กว่าราย เงินล้านกว่าบาท

3. อบต. เพิ่งเป็นปี 2540 มีการตื่นตัวแต่ไม่ค่อยเข้าใจ ผู้มาสมัครต้องการเสียสละ อยากลองดู คิดว่าญาติเยอะจะได้ มีการยุยงให้ลงสมัคร สมัครเพราะศักดิ์ศรีอยากมีตำแหน่ง เงินเดือน มีผลประโยชน์ ผู้ที่แพ้เลือกตั้ง เคยทำงานส่วนร่วมเล็กทำ ผู้ที่แพ้ไม่ร่วมมือ เกิดอคติต่อชาวบ้านไม่รักเราก็ไม่ทำ ชาวบ้านเร่งเร้าสมาชิก อบต. ทำงานเร็ว ๆ

สมาชิก อบต. ไม่รู้คอยติดตามดู เข้าใจผิดว่าใช้เงินซื้อของเลี้ยงคนนี่กำลังต้องการได้เงินกับตำแหน่ง หาเสียงกันอยู่

โจทย์

- กระบวนการเลือกตั้ง อบต. ใดส่งผลให้เกิดความแตกแยกในชุมชน
- รูปแบบหรือวิธีการได้มาซึ่งตัวแทนชาวบ้าน ทำอย่างไรให้ชาวบ้านเข้าใจวิธีเลือกตั้ง ได้ตัวแทน
- กระบวนการทำงานของผู้นำในการเชื่อมต่อกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
- เปรียบเทียบความแตกต่างพื้นที่ของ NGOs กับ ไม่มีได้ตัวแทนแตกต่างกันหรือไม่?
- วัฒนธรรม คุณค่าภายในชุมชน/ภายนอกต่อผลกระทบต่อชุมชน
- มีการเตรียมความพร้อมไม่เตรียมเพื่อการจัดการ อบต. มีการศึกษาดูงาน อบรรม อบต. มีตัวอย่าง ผู้นำที่ชนะเลือกตั้ง โดยเอาข้อมูลปัญหาและทางเลือกในการแก้ไขจากที่อื่น ๆ เป็นตัวอย่าง
- บทบาทของการรวมกลุ่มประชาชนในการลดความขัดแย้งกับผู้นำ

2. ต.สีชมพู อ.สีชมพู จ.ขอนแก่น มี 9 หมู่บ้าน 1,457 หลังคาเรือน

1. กลุ่มเกษตรทางเลือก
2. กลุ่มออมทรัพย์
3. กลุ่มทำการตลาด/ธุรกิจชุมชน
4. อบต. มีตั้งแต่ปี 2539 ความขัดแย้งมีน้อย เน้นกระบวนการวางแผนร่วมตัดสินใจ ไม่มีปัญหาการร้องเรียนแต่ยังทำโครงการถนน ก่อสร้าง เกือบทั้งหมดใน อ.สีชมพู ถูกร้องเรียนกลุ่มอื่น ๆ ยังไม่มีส่วนร่วมกับ อบต.
 - สภาพปัญหา มีป่ากำลังถูกบุกรุก
 - กำลังร่วมกันสร้างความร่วมมือของกลุ่ม + อบต.
 - กลุ่มป่าที่ดิน ร่วมกับสมาชิกคนจน? ซึ่งรัฐยอมจ่ายค่าชดเชย และฟื้นฟูอาชีพ (เรียกเรื่องแหล่งน้ำพันธุไม้ วัวควาย) มีกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน เสริม/สนับสนุนชาวบ้านแต่ไม่ออกตัว

โจทย์

- ถ้าร่วมมือกับ อบต. คือ สามารถทำให้ อบต. ช่วยแก้ไขปัญหาวรรณบ้านได้จริงหรือไม่?
- ชุมชนอื่น ๆ เคลื่อนไหวไปเองได้โดยไม่เกี่ยวกับ อบต.
- กลุ่มอื่น ๆ ร่วมมือกับ อบต. ช่วยเสริมความเข้มแข็งได้จริงหรือไม่
- ควรทำปัญหาให้ชัดเจน + บอกถึงบทบาทที่ชัดเจนของ อบต. + กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน
- เหตุปัจจัยอะไรที่ทำให้ อบต.เข้มแข็ง
- แนวคิด+กลไกราชการ เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- ความขัดแย้งของ อบต. กับชุมชน และวิธีการแก้ไขอย่างสร้างสรรค์

3. ร้อยเอ็ด ต.โนนสวรรค์ อ.ปทุมรัตน์

ปี 2540 ตั้งเป็น อบต. มี 15 หมู่บ้าน Grid ลงตรง 6 หมู่บ้าน มีพื้นที่ป่าหลายพื้นที่ที่สำคัญอยู่ที่ป่าบ้านน้ำคำ และปลูกยูคาลิป

1. ธนาคารวัวควาย สหกรณ์ปศุสัตว์ ส่งเสริมอาชีพจากการเช่าวัวควายผู้ร่วมกลุ่ม ให้เช่าซื้อ การเลี้ยงโคขุน และหาปุ๋ยให้สมาชิก

2. ธนาคารข้าว ไม่เป็นทางการ สงเคราะห์ให้กู้ยืมข้าว

3. กลุ่มออมทรัพย์ มี 6 หมู่บ้าน ทำให้มากกว่ากู้ยืม กำลังประสานให้เกิดเครือข่าย และมีการส่งเสริมอาชีพ

4. กลุ่มแม่บ้าน ส่งเสริมเรื่องปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า ทำ ๆ ยุค ๆ Grid ไม่ได้ร่วม

5. กลุ่มเกษตรกร การดำเนินยุคชะงัก มีหนี้กับ อดค.

6. อบต. เหมืองเลือกตั้ง 11 พ.ค.40 ผู้หญิงสมัคร 8 คน ได้ 2 คน ปัญหา

1) ความไม่รู้บทบาทหน้าที่ อบต. ของประชาชน+ผู้สมัคร

2) ความคาดหวังสูงต่อ อบต. ในหมู่กลุ่มออมทรัพย์ มีปัญหากำนัน (มีธุรกิจรับเหมา) กับผู้นำ Grid ในการแข่งขันเป็นกรรมการบริหาร

โจทย์

- ทำอย่างไร อบต. จึงจะสนใจดูแลกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่
- ทำอย่างไร กลุ่มต่าง ๆ จึงจะมีส่วนร่วมสนใจ อบต.
- กระบวนการพัฒนาผู้นำ
- บทบาทขององค์กรสนับสนุนทั้ง NGOs และ GO
 - 1) การเลือกตั้ง อบต. ผลที่เกิดขึ้นต่างหรือไม่
 - 2) กรณีผู้หญิงที่ได้ อบต. ก็ใช้เงินมาก
- ปัจจัย องค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนอยู่รอด/เข้มแข็งเปรียบเทียบได้หลายด้าน

- การรวมพลังของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนต่อการเมืองท้องถิ่น (การเลือกตั้ง อบต.) ทำไมไม่มีบทบาทอะไรเลย

- ชาวบ้านกับการมองบทบาทการเมืองท้องถิ่น+ การพัฒนาเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

4. ต.ไพลิน อ.ลำปายมาศ จ.บุรีรัมย์

มีผู้นำที่ไผ่รู้ เคยจัดฝึกอบรม

ปลัด อบต. เป็นคนหนุ่ม ร่วมกิจกรรมกับ สสส.

มีหมู่บ้าน 14 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่สร้างนิคมอุตสาหกรรม

อบต. อบรมแบบตามโรงแรม 3 ชั่วโมงจบ เน้นระเบียบ กฎหมาย มีกำนันเป็นผู้รับเหมา 13 ตำบล จาก 15 ตำบล

กลุ่มองค์กร ส่วนใหญ่จัดตั้งจากรัฐ เช่น กลุ่มกรรมการที่ทำต่อเนื่อง คือ กลุ่มอาปนกิจ ได้เงินเกือบคนละแสนบาทถ้าขาย

ที่ตั้งสำนักงาน อบต. ยังอยู่ที่อำเภอ ๆ อาจมีผลประโยชน์โครงการก่อสร้าง งบอบรม 10,000 บาท

มี 2 หมู่บ้านเสนอแผนอบรมผู้นำ เลือกพื้นที่

ปัญหา การรองรับของพื้นที่ในการเตรียมคน/กลุ่ม

โจทย์

- การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน อบต.
- AIC เป็นกระบวนการ/เครื่องมือพัฒนา
- วิธีที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือของชาวบ้าน

5. ต.ตาแสง อ.เมือง จ.สุรินทร์

1. กลุ่มเกษตรกรทำนา มีธนาคารทุกจุด

2. กลุ่มพัฒนาสตรีระดับตำบล

3. สหกรณ์เครดิตยูเนียน

โจทย์

อบต. - ความขัดแย้งระหว่างองค์กรชาวบ้านกับ อบต.

ผูกพันกับ NGOs

สกย.อ.

กับอำนาจรัฐ

- ซื้อเครื่องกีฬา
- ไหมเสริมอาชีพ 140,000 บาท บ้านละ 30,000 บาท
- ท่อระบายน้ำ
- ถิ่นปลูก หมูละ 12 คิว 13-14 รด

เริ่มจากเกษตร -> สตรี -> ออมทรัพย์ -> ร้านค้า

ทักษะหญิง ชาย ต่อการบริหารการพัฒนา

หญิง เข้าไป อบต. แล้วทำอะไรไม่ได้

บทบาทที่ทำได้ + ถูกคาดหวัง ยังอยู่งานบริการ ไม่ใช่พัฒนา

I รูปแบบองค์กรผู้หญิงในการมีบทบาทใน อบต.

- 1) วิเคราะห์กระบวนการเงื่อนไขในการแก้ปัญหา
- 2) องค์กรหญิงที่เข้มแข็งจะเข้าไปสนับสนุนหญิงใน อบต.

II แนวทาง/กระบวนการเสริมความเข้มแข็งให้องค์กรหญิง ควรมีอะไรบ้าง

III บทบาทขององค์กรหญิงในการตรวจสอบ อบต. อย่างไร

- พื้นที่ 1) มีองค์กรหญิง+สมาชิก อบต. หญิง
- 2) อบต. หญิง ที่เข้มข้น
 - 3) สมาชิกองค์กรหญิงที่เข้มแข็ง ผู้นำหญิง ทหาร/อำนาจเสมือนกำนันรัตนา

* ทุกส่วนมีส่วนร่วมในประชาคมตำบล

* ต้องเข้าใจ สิทธิ เหนือที่ก่อนจึงตรวจสอบกรรมการบริหารได้

6. ต.บ้านหวาย ต.แคน อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม

14 หมู่บ้าน 5 ตำบล

- กองทุนชุดสระ
- กองทุนวัวควาย
- สาธารณการเกษตร -> สร้างนางข้าว + โรงสี
- งบประมาณกระทรวงเกษตร -> สร้างนางข้าว + โรงสี
- ผู้นำชาวบ้านที่จะหา อบต.
 - มูลนิธิจังหวัดมหาสารคาม - ทำประชาคมจังหวัด
 - (สิ่งแวดล้อม, การเมือง, ความเข้มแข็งของกลุ่มต่าง -> เปิดเวที -> แนวทางทำงานต่อ
 - ไทย UNCAP เลือกรมหาสารคาม (ยากจน, มีสถาบันการศึกษา, ประชาชนพอคิ)
 - เพิ่งลงไปแลกเปลี่ยนกับทางจังหวัด ประชาสัมพันธ์แสวงหาความร่วมมือ
 - Unicef พัฒนา อบต. ให้เข้าไปช่วยเหลือเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส คัดภายใต้

Thai - uncap

- UNDP จุดประกาย

- 1) ทำงานกับผู้นำชุมชน อาศัยนักพัฒนาภายนอก
- 2) ทำแผน AIC ถ่ายทอดจากนักพัฒนาสู่ชุมชน
- 3) พื้นที่วาปีปทุม มี NGOs
อีกพื้นที่ไม่มี NGOs
- 4) ประสานงานระดับจังหวัด NGOs

7. ต. วั่งกวาง อ.น้ำหนาว จ.เพชรบูรณ์

โจทย์วิจัย “รูปแบบแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ อบต.” โดยมีเวทีวิเคราะห์
กฎระเบียบ บทบาทของ อบต. ใช้กระบวนการ AIC ในการจัดทำแผนและผลักดันงบประมาณการ
เงิน การคลัง ทั้งภายในภายนอก เพื่อให้ อบต. คิดเป็น ทำเป็น ปฏิบัติเป็น โดย อบต. ร่วมมือกับ
องค์กรชุมชน

8. จังหวัดศรีสะเกษ

โจทย์

- ถ้าร่วมมือกับ อบต. ก็สามารถทำให้ อบต. แก้ไขปัญหาของชาวบ้านได้จริงหรือไม่ ?
- ชุมชนจะเคลื่อนไหวโดยอาศัยประเด็นปัญหาอะไรบ้างจึงจะทำให้ อบต. เข้มแข็ง
- ชุมชนจะมีกลไกอะไรบ้างที่จะส่งเสริมให้ อบต. เกิดประโยชน์กับวิถีชีวิตการดำรงอยู่ของ
คนได้อย่างสูงสุด

9. ต.นิคมลำโดมน้อย อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี

โจทย์

- อบต. เป็นกลไกแก้ไขปัญหาชุมชนได้จริงหรือไม่
- การมีส่วนร่วมของประชาชนใน อบต. ในทางปฏิบัติเป็นจริงหรือไม่
- อบต. เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมการกำหนดแผนพัฒนาและข้อบังคับได้เพียงใด

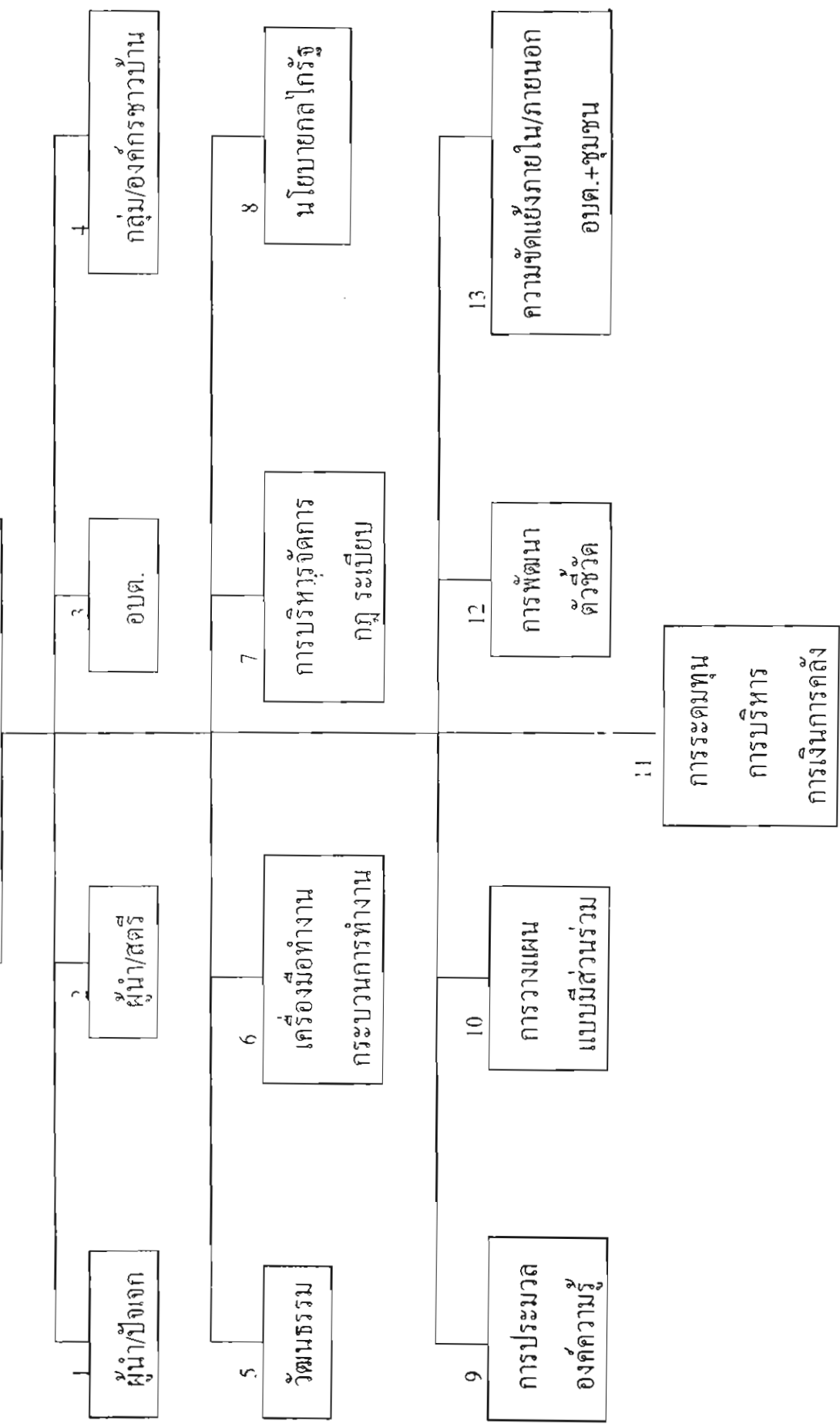
สรุปตัวอย่างโจทย์/คำถามการวิจัยที่ได้จากการนำเสนอสถานการณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ มีดังต่อไปนี้

- 1 รูปแบบและแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน
- 2 กระบวนการและเครื่องมือเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน
- 3 ปัจจัยความสำเร็จ/ล้มเหลว ของการแก้ไขปัญหามุมชน หรือการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
- 4 บทบาทผู้หญิงกับการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน (อบต.)
- 5 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของ อบต.
- 6 ความสัมพันธ์ของรัฐกับองค์กรชุมชน
 - แนวคิด กลไก ระเบียบ ราชการที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
- 7 รูปแบบและกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม
- 8 อบต. เอื้ออำนวยประโยชน์หรือเป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจ
- 9 ปัญหาท้องถิ่นกับบทบาทในการแก้ไขปัญหามุมชนขององค์กรชุมชน
- 10 อะไรควรทำ VS ไม่ควรทำ ทั้งระดับนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ และการปฏิบัติ
- 11 กระบวนการพัฒนาผู้นำในการเชื่อมต่อกับครอบครัวและเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
- 12 รูปแบบและวิธีการได้มาซึ่งตัวแทนชาวบ้าน
- 13 วัฒนธรรมภายใน/ภายนอก ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ธุรกิจ รัฐ/นโยบาย
- 14 เปรียบเทียบประสิทธิภาพของ อบต. ที่มีการเตรียมและไม่เตรียมความพร้อมในการพัฒนา
- 15 บทบาทการรวมกลุ่มของประชาชนในการลดความขัดแย้งกับผู้นำทางการ
- 16 ทักษะคติของชาวบ้านต่อการเมือง ท้องถิ่น และการพัฒนาชุมชน
- 17 ทักษะหญิง-ชายต่อการบริหารการพัฒนา
 - รูปแบบองค์กรผู้หญิง กับบทบาทใน อบต. และการตรวจสอบการทำงาน
 - แนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สตรี
- 18 การระดมทุนและการบริการการเงินการคลังของ อบต.
- 19 การประมวลองค์ความรู้และข้อเสนอแนะต่อการสร้างความเข้มแข็งของ อบต. และองค์กรชุมชน

20 การวิจัยและพัฒนาเครื่องมือเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

- 1) การอบรม
- 2) การพัฒนาผู้นำ
- 3) การพัฒนากลุ่ม/องค์กร
- 4) การวางแผน
- 5) การบริหารจัดการ

ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง/อ่อนแอ

โจทย์การวิจัยเบื้องต้นที่คัดเลือกจากนักพัฒนาในพื้นที่

โจทย์การวิจัยนุริรัมย์

- กระบวนการและเครื่องมือเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน
- ความสัมพันธ์ของรัฐกับองค์กรชุมชน
- รูปแบบและกระบวนการการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (เครื่องมือ) เช่น Meta Plan AIC.
- อบต. เอื้อประโยชน์หรือเป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจ
- ปัญหาท้องถิ่นกับบทบาทในการแก้ไขปัญหาขององค์กรชุมชน (นิคมอุตสาหกรรม/อบต.)
- รูปแบบ/วิธีการ ลดความขัดแย้งของผู้นำและใน อบต.

โจทย์การวิจัยป่าโคกใหญ่ จ.มหาสารคาม

- สาเหตุที่ทำให้ชุมชนอ่อนแอ
- เครื่องมือที่ช่วยทำให้ชุมชนเข้มแข็ง
- ความสัมพันธ์ของรัฐกับองค์กรชุมชน
- กระบวนการพัฒนาผู้นำในการเชื่อมต่อกับครอบครัวฯ
- ทัศนคติของชาวบ้านต่อการเมืองท้องถิ่น
- บทบาทของ อบต. ต่อการส่งเสริมและอนุรักษ์ป่าโคกใหญ่

มหาสารคาม

พื้นที่ ป่าชุมชนโคกใหญ่

5 อบต. 14 หมู่บ้าน

พื้นที่วิจัยย่อย

1. ค.ศรียุช ค.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน” (AIC)

2. ค.โคกศรีทองกลาง อ.วาปีปทุม “พัฒนาคุณภาพชีวิตฯ”

ค.เขวาไร่ อ.โกสุม

- เปรียบเทียบความพร้อมของชุมชน กรณีพื้นที่มี NGOs เข้าไปทำงานกับพื้นที่ที่ไม่มี NGOs

ทำงาน

- การใช้เครื่องมือ (AIC)

- การทำแผนพัฒนาเด็ก

ค.โคกศรีทองกลาง อ.วาปีปทุม

ค.เขวาไร่ อ.โกสุมพิสัย

“บทบาทของ อบต. คือการพัฒนาเด็ก ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ที่มี NGOs : ไม่มี NGOs โดยใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน “กระบวนการ AIC”

ประเด็นร่วม

- ตัวชี้วัด “ความเข้มแข็งของชุมชน” ที่มาจากชาวบ้าน
- รูปแบบและแนวทางฯ

ข้อเสนอ ควรขยายพื้นที่วิจัยครอบคลุม จ.กาฬสินธุ์ ด้วย เพราะอยู่ในโซนเดียวกับร้อยเอ็ด มหาสารคาม และมี มมส.

จ.มหาสารคาม

ต.ศรีสุข/ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย

ศึกษาเปรียบเทียบการจัดทำแผนพัฒนาและข้อบัญญัติของ อบต.

กรณี การใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมกับไม่ใช้กระบวนการวางแผน

ต.วังทอง อ.น้ำหนาว จ.เพชรบูรณ์

โจทย์วิจัย “รูปแบบแนวทางเสริมความเข้มแข็งแก่ อบต.” โดยมีเวทีวิเคราะห์กฎระเบียบ บทบาทของ อบต. ใช้กระบวนการ AIC ในการจัดทำแผนและผลักดันงบประมาณการเงิน การคลัง ทั้งภายในภายนอก เพื่อให้ อบต. คิดเป็น ทำเป็น ปฏิบัติเป็น โดย อบต.ร่วมมือกับองค์กรชุมชน

โจทย์การวิจัยร้อยเอ็ด

พื้นที่ ต.โนนสวรรค์

- รูปแบบและแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- “การวางแผนแบบมีส่วนร่วม”

- การระดมทรัพยากรและการบริหารการเงินการคลังของ อบต. ที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การพัฒนาตำบล (ชุมชน) (เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง)

วิธีการ

1. จัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

- การฝึกอบรม
- การศึกษา-ดูงาน
- การทำกิจกรรมสร้างรายได้

- การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน
- การรณรงค์
- การประสานงานกับหน่วยงานอื่น (รัฐบาล, ธุรกิจ, อพช. ฯลฯ)

ฯลฯ

2. การศึกษาวิเคราะห์ (วิจัย) เพื่อให้รู้และเข้าใจในเรื่องที่อยากรู้ให้ชัดเจน โดยหวังว่าผลจากการศึกษาวิเคราะห์ (วิจัย) จะช่วยให้การจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ (1) ถูกทิศทางและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

โครงสร้างของการวิจัย

1. คำถามการวิจัย (โจทย์)
2. วิธีการที่จะได้มาซึ่ง “คำตอบ” ของคำถาม (ข้อ 1)

1. คำถามการวิจัยมี 2 ลักษณะ คือ

- 1.1 มันเป็นอย่างไ (วะ)?
- 1.2 มันเป็นอย่างไได้ยังไ (วะ)?

2. วิธีการที่จะหา “คำตอบ”

- 2.1 การออกแบบการวิจัย
- 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 2.4 การตีความ-ข้อสรุป

ฯลฯ

ข้อพึงสังเกต

การตั้งคำถามการ “วิจัย” (โจทย์) นั้น ไม่ควรใช้ “พื้นที่” (Research Locale) เป็นตัวตั้ง แต่ควรใช้ “ประเด็น” (Issue) เป็นตัวตั้ง การเอาประเด็นเป็นตัวตั้งจะทำให้เราได้ “ความรู้” ความเข้าใจจากการวิจัยตามที่เราอยากรู้ ส่วนจะเลือก “พื้นที่” ไคก็ขึ้นอยู่กับว่าประเด็นคำถามนั้นเหมาะกับ “พื้นที่” ไค

การใช้ “ประเด็น” เป็นตัวตั้งในการทำวิจัย จะทำให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กว้างขวางกว่า มากกว่าการใช้ “พื้นที่” เป็นตัวตั้ง

คำถามสำคัญคือ

1. มีผู้ใดบ้างที่มีความสนใจและมีความมุ่งมั่นที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์(วิจัย) (นักวิชาการ, คนทำงาน อพช., สมาชิกของชุมชน อบค.)
2. มีประเด็น (โจทย์) อะไรบ้างที่น่าจะทำการศึกษา วิเคราะห์ (วิจัย)
3. จะทำอย่างไรจึงจะจัดทำโครงการวิจัย (เพื่อขอรับทุน) ได้ จากวันนี้เป็นต้นไป

วิจัยเชิงปฏิบัติการ (ทดลอง)

แนวที่ 1

เน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับ อบค.

แนวที่ 2

เน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม/องค์กรอื่นในตำบล/ชุมชน

แนวที่ 3

เน้นการทำงานร่วมกันระหว่าง อบค. กับกลุ่ม/องค์กรอื่นใน ตำบล/ชุมชน

วิจัยเชิงปฏิบัติการ (การออกแบบ)

แนวที่ 1 เปรียบเทียบระหว่าง อบค. ที่มีลักษณะบางประการแตกต่างกัน เช่น

- มีสตรี/ไม่มีสตรี ในอบค.
- อบค. มีเงิน/อบค. ไม่มีเงิน
- อบค. ใหญ่/อบค. เล็ก
- อบค. ใกล้เมือง/อบค. ไกลเมือง

แนวที่ 2 เปรียบเทียบระหว่าง “ชุมชน” เช่น ชุมชนลุ่มน้ำ ชุมชนภูเขา ชุมชนพื้นราบ (ไม่ติดกรอบเฉพาะ อบค. เดียว แต่พิจารณาถึงความเข้มแข็งของ “ชุมชน”) ฯลฯ

ประเด็นเรื่อง พรบ. (กฎหมาย)

มีผู้ศึกษาบ้างแล้วว่ามิอะไรเป็นปัญหาบ้างในการทำงานของ อบค. ถ้าสนใจทำวิจัยเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย ควรจะให้ความสำคัญกับผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน

ขั้นตอนในการจัดทำโครงการวิจัย (เพื่อขอรับทุนสนับสนุน)

1. ผู้สนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์ (วิจัย) ในเรื่องที่เห็นพ้องกัน จัดพบปะปรึกษากันว่าจะทำวิจัยในประเด็นอะไร มีขอบเขตของโครงการแค่ไหน มีใครร่วมบ้าง ใช้พื้นที่ใด ใช้เวลานานเท่าไร ใช้เงินเท่าไร ฯลฯ

2. มอบหมายให้คนใดคนหนึ่งในกลุ่ม (จาก 1) ทำการเขียนโครงการวิจัยเบื้องต้น (Concept Paper)
3. ส่งโครงการวิจัยเบื้องต้น (ข้อ 2) ไปยังส่วนกลาง (มูลนิธิสคสรี-สฤคังค) เพื่อจะช่วยเหลือให้ในรอบแรก เพื่ออาจจะให้ข้อเสนอแนะบางประการก่อนจะจัดทำเป็นโครงการฉบับสมบูรณ์ต่อไป
4. ส่งโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ไปยังมูลนิธิสคสรี-สฤคังค เพื่อจะช่วยเหลือความเรียบร้อยก่อนเสนอให้ สกว. พิจารณาให้ทุนสนับสนุนต่อไป

สรุปสิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป

1. การประชุมประชาคมตำบล ของทุกจังหวัดโดยระดมผู้นำกลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ และ อบต. ประมาณ 20-30 คน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและตัดสินใจในการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยร่วมตั้งโจทย์/คำถามการวิจัย ซึ่งจะได้ประสานงานการขอทุนกับ สกว.ต่อไป

1.1 จังหวัดมหาสารคาม จะจัดในวันที่ 12-13 กรกฎาคม 2540

1.2 จังหวัดบุรีรัมย์ จะจัดในวันที่ 14 กรกฎาคม 2540

1.3 จังหวัดสุรินทร์ จะจัดในวันที่ 18 กรกฎาคม 2540

1.4 จังหวัดร้อยเอ็ด จะจัดในวันที่ 19 กรกฎาคม 2540

หมายเหตุ จ.ศรีสะเกษ, จ.เพชรบูรณ์, จ.ชัยภูมิ, จ.ขอนแก่น, จ.อุบลราชธานี ยังไม่ได้กำหนดการประชุม

2. การเขียนเอกสารเชิงแนวคิด (Concept Paper) เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ จากผลที่ได้ในข้อ 1

3. การประมวลเอกสารเชิงแนวคิดที่ได้จากทุกพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นชุดโครงการวิจัย

4. การประชุมระดมความคิดเพื่อพิจารณาปรับปรุงชุดโครงการในวันที่ 9-10 สิงหาคม 2540 และนำเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ร่าง)

โครงการวิจัยและพัฒนาการศึกษารูปแบบและแนวทางการ พัฒนาความเข้มแข็งแก่ประชาคมตำบล

ความเป็นมาและความสำคัญ

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประชากร เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของรัฐ ในการนี้ก็ได้มีการวิจัยและพัฒนาในรูปแบบของประชาคมจังหวัด และได้ทดลองดำเนินงานใน 6 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น น่าน เพชรบุรี สงขลา นครศรีธรรมราช นครสวรรค์-อุทัยธานี ซึ่งทั้ง 6 จังหวัด กำลังดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่ดีในความร่วมมือของประชาชนทุกกลุ่มในจังหวัด

2. ในระดับพื้นที่ตำบล รัฐบาลได้มีนโยบายการกระจายอำนาจด้วยการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ขึ้นทั่วประเทศ และคาดว่าจะจัดตั้งได้ครบทุกตำบลในปี 2542

3. สภาพัฒน์ฯ ได้ให้ 4 มหาวิทยาลัย ได้แก่ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลา-นครินทร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำการประเมินผลสภาพตำบลและ อบต. ในภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ผลการศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว

4. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) ได้ให้สถาบัน 3 แห่ง ได้แก่ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (มข.) สถาบันเทคโนโลยีเพื่อชนบท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคเหนือ โดยใช้กระบวนการ AIC ในการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต่อมา สภาพัฒน์ฯ ได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการเกี่ยวกับประชาคมตำบลในปี 2540

5. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (สทพ.) คณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) มูลนิธิผู้หญิง และองค์การพัฒนาเอกชนทั่วทุกภาคได้ให้ความสนใจในการวางแผน การอบรม และทำงานพัฒนาประชาคมตำบล โดยมี อบต. เป็นแกนกลางของเรื่อง

6. UNICEF และ THAI-UNCAP ได้ให้การสนับสนุน และมีโครงการนำร่องใน 4 จังหวัด 4 ภูมิภาค โดยภาคอีสานเลือกดำเนินการที่จังหวัดมหาสารคาม

7. มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มูลนิธิมหาสารคามเพื่อการพัฒนา คณะสังคม-สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ได้ตั้งสถาบันพัฒนาความเข้มแข็งแก่ อบต.) จุฬาฯ TDRI สถาบันวิจัยและพัฒนา มข. ได้ดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับประชาคมตำบลหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

8. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สนับสนุนการตั้งโจทย์วิจัยและเปิดเวทีระดมความคิดในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับประชาคมตำบลทั่วทุกภาค โดยผ่าน ดร.อุทัย คุลยเกษม ในนามมูลนิธิสคสรี สถยด้วงส์ เป็นผู้ประสานงาน

9. ในส่วนของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ประสานงานการจัดประชุมกับนักพัฒนา อพช. และผู้นำชาวบ้าน 3 คน เป็นผู้ชาย 2 คน ผู้หญิง 1 คน เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดหลักการยุทธศาสตร์ และทิศทางเกี่ยวกับประชาคมตำบล และการดำเนินงานโดยให้เสนอแผนงานสำหรับทดลองปฏิบัติ และให้มีผลสืบเนื่องในแนวคิดประชาคมตำบล ซึ่งจะนำไปพัฒนาเป็นโครงการพัฒนาในลักษณะกิจกรรมที่หลากหลายตามสภาพของพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายใน 10 จังหวัด ต่อไป

10. ทั้งประชาคมจังหวัด อบต. และประชาคมตำบล รวมทั้งกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ น่าจะได้มียุทธศาสตร์ และทิศทางความร่วมมือกันในการสร้างสรรค์ชุมชนระดับตำบลให้มีคุณภาพชีวิต และสภาพแวดล้อมที่ดี

สำหรับการตั้งโจทย์วิจัยและการพัฒนาโครงการวิจัย เห็นควรขอการสนับสนุนจากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการศึกษารูปแบบ และแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งแก่ประชาคมตำบลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสังเคราะห์ผลการศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนระดับตำบล
2. เพื่อศึกษาสถานภาพและพัฒนาการขององค์กรชุมชนต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับตำบล
3. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการรวมพลังเพื่อสร้างสรรค์การรวมตัวของพหุภาคีในระดับตำบล
4. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จ และปัญหาอุปสรรคของการรวมตัวเป็นองค์กร และเครือข่ายองค์กรชุมชนในระดับตำบล
5. เพื่อเสนอแนะนโยบายและการขยายผลการสนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนระดับตำบล

โจทย์/คำถามการวิจัย

มี 2 ระดับ คือ การวิจัยระดับภาพรวมเชิงระบบและนโยบายกับการวิจัยระดับพื้นที่ 10 ตำบล 10 จังหวัด ในภาคอีสาน มีรายละเอียดดังนี้ คือ

โจทย์/คำถามหลักของการวิจัยในภาพรวม

1. มีปัจจัยหรือองค์ประกอบอะไรบ้างที่ก่อให้เกิดการรวมพลังของประชาชนในลักษณะพหุภาคี ที่อาจเรียกชื่อได้ว่าเป็นประชาคมตำบล เช่น

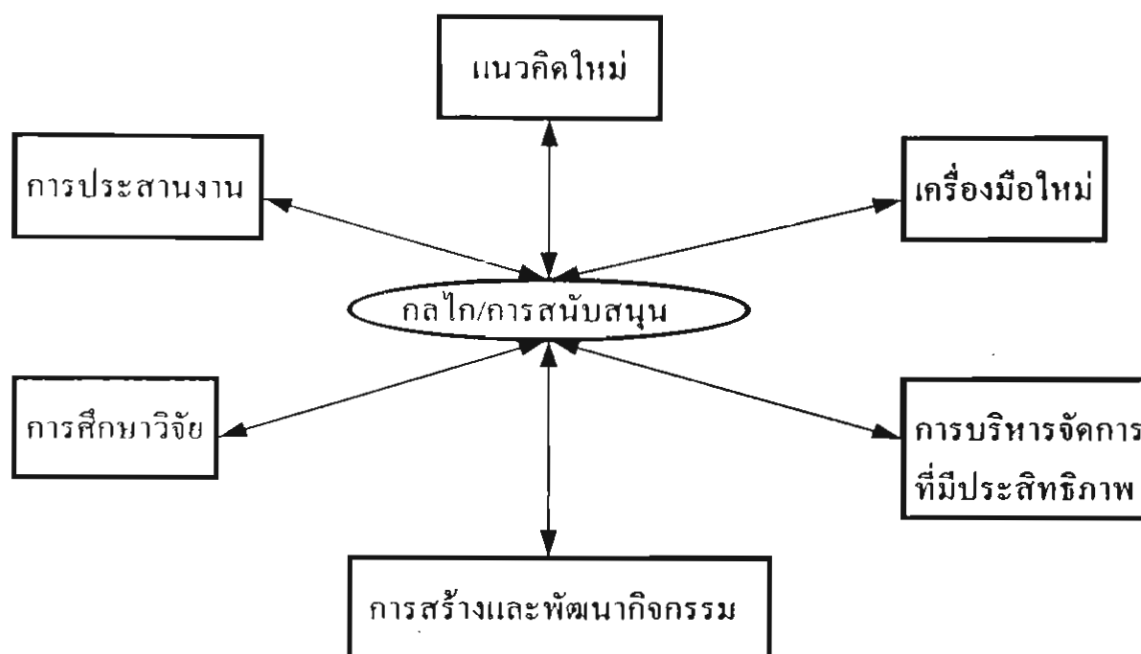
- 1.1 โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเป็นประชาคม เป็นกลุ่มหรือองค์กรที่ประชาชนในชุมชน จัดตั้งขึ้นและเครือข่ายการสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มหรือองค์กรเหล่านี้
- 1.2 กระบวนการเฉพาะอย่าง เช่น กระบวนการเรียนรู้ของประชาชน กระบวนการตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะ
- 1.3 ธรรมชาติของความเป็นผู้นำ
- 1.4 สภาพของจิตใจที่ประชาชนมีในการที่จะปฏิบัติการสาธารณะ
- 1.5 ความสัมพันธ์ของประชาชนกับสถาบันต่าง ๆ
- 1.6 ความรู้สึกของประชาชนในด้านที่เกี่ยวกับความเป็นชุมชน หรือความผูกพันระหว่างกันเองกับชุมชนและบรรทัดฐานของความร่วมมือกันในชุมชน
(ดร.อุทัย คุลยเกษม : แนวทางสำหรับการพิจารณาคำเนินการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนระดับตำบล)

2. ต้องพัฒนากลไกหรือสนับสนุนอะไรบ้างจึงจะก่อให้เกิดประชาคมตำบลขึ้นมาได้ มีสิ่งสำคัญ ๆ อยู่ 6 ประการ คือ

- 2.1 การสร้างแนวความคิดใหม่ในเรื่องความเป็นประชาคม
- 2.2 การสร้างเครื่องมือใหม่ในเรื่องของกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม
- 2.3 การบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพในด้านบัญชี การเงิน การพัฒนา

ผู้นำ/องค์กร การบริหารบุคคล/องค์กร

- 2.4 การสร้างและพัฒนากิจกรรมที่ครอบคลุมการแก้ปัญหาในท้องถิ่น
- 2.5 การศึกษาวิจัยเพื่อประมวลองค์ความรู้ไว้เป็นบทเรียนและการขยายผล
- 2.6 การประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ และการจัดทำข้อเสนอสู่นโยบาย

แผนผังกลไก/การสนับสนุนประชาคมตำบล

กลไก/การสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนระดับตำบล

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. แนวคิดประชาคมตำบล	- เวทีแลกเปลี่ยน - บรรยาย - พาไปศึกษาดูงาน - อ่านเอกสาร	- รับรู้และมีแนวทางทำงาน
2. การวางแผนแบบมีส่วนร่วม	- อบรมเชิงปฏิบัติการ - ใช้การประยุกต์จาก AIC/13 ขั้นตอน	- แผนแม่บท 4 ปี (2541-2544) - ได้วิทยากรระดับตำบล 10 คน ขึ้นไป
3. การบริหารจัดการ - ระบบบัญชี การเงิน - พัฒนาผู้นำ/กลุ่มองค์กร - การบริหารบุคคล/องค์กร	- ฝึกงาน/อบรม - การปฏิบัติ - เวที	- องค์กรเข้มแข็ง - มีผู้นำหลายคน/หลายบทบาท - บัญชีตรวจสอบได้
(ต่อ ข้อ 4)		

กลไก/การสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนระดับตำบล (ต่อ)

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
4. การสร้างกิจกรรม - อาชีพ/รายได้, เสริมธุรกิจ, ชุมชนหรือธุรกิจชุมชน - สัมเวดล้อม - การศึกษา/วัฒนธรรม - สาธารณสุข - การเมืองการปกครอง - ศักยภาพสังคม - เด็ก เยาวชนและสตรี - การระดมทุน	- เวที - การจัดตั้ง - การปฏิบัติ - การจัดศึกษาดูงาน - การจัดกระบวนการเรียนรู้ - การฝึกผู้นำแบบเข้มข้น	- ฝึกการเรียนรู้ - แก้ปัญหาพื้นฐานในชุมชน - ความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมดีขึ้น - การพัฒนาคน/กลุ่ม/องค์กรชุมชน
5. การสรุปบทเรียน ศึกษาวิจัย	- เวที - ติดตาม - สนับสนุน - แก้ปัญหา	- บันทึกงานวิจัย - การช่วยสนับสนุนและแก้ปัญหาการทำกิจกรรม
6. การประมวลผลและ สังเคราะห์	- บันทึก - เวที - การประชุมกลุ่มย่อย	- ข้อสรุปประเด็นสำคัญ ๆ ของการวิจัย
7. การสรุปและนำเสนอผล	- การเขียน - การประชุมเสนอผล	- รายงานการวิจัย
8. การประสานงานสู่การผลักดันนโยบาย	- ข้อเสนอสู่รัฐบาล - ข้อเสนอสู่หน่วยงานต่าง ๆ - ข้อเสนอสู่องค์กรชาวบ้านในพื้นที่	- นโยบายสู่การขยายผล - การขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ

3. มีอะไรบ้างที่เป็นเงื่อนไขของความสำเร็จหรือล้มเหลวในการพัฒนาประชาคมตำบล ได้แก่

3.1 ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำ สมาชิก บทบาทสตรี การระดมทุนภายใน ความร่วมมือของ อบต. และกลุ่ม/องค์กรชาวบ้านอื่น ๆ ฯลฯ

3.2 ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น งบประมาณ ความคิด ความรู้ เครื่องมือ และการบริหารจัดการนโยบายจากรัฐ กฎระเบียบการปฏิบัติ ฯลฯ

3.3 เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญภายในชุมชนและภายนอกที่มีผลกระทบต่อความร่วมมือหรือความร่วมมือของประชาคมตำบล

สรุปตัวอย่างโจทย์/คำถามการวิจัยที่ได้จากการนำเสนอสถานการณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ มีดังต่อไปนี้

1. รูปแบบและแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน
2. กระบวนการและเครื่องมือเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน
3. ปัจจัยความสำเร็จ/ล้มเหลว ของการแก้ไขปัญหามุมชุมชน หรือการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
4. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน (อบต.)
5. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของ อบต.
6. ความสัมพันธ์ของรัฐกับองค์กรชุมชน
 - แนวคิด กลไก ระเบียบ ราชการที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
7. รูปแบบและกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม
8. อบต. เอื้ออำนวยประโยชน์หรือเป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจ
9. ปัญหาท้องถิ่นกับบทบาทในการแก้ไขปัญหาขององค์กรชุมชน
10. อะไรควรทำ VS ไม่ควรทำ ทั้งระดับนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ และการปฏิบัติ
11. กระบวนการพัฒนาผู้นำในการเชื่อมต่อกับครอบครัวและเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ชุมชน

12. รูปแบบและวิธีการได้มาซึ่งตัวแทนชาวบ้าน
13. วัฒนธรรมภายใน/ภายนอก ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ธุรกิจ รัฐ/นโยบาย
14. เปรียบเทียบประสิทธิภาพของ อบต. ที่มีการเตรียมและไม่เตรียมความพร้อมในการ

พัฒนา

15. บทบาทการรวมกลุ่มของประชาชนในการลดความขัดแย้งกับผู้นำทางการ
16. ทศนคติของชาวบ้านต่อกรมเมือง ท้องถิ่น และการพัฒนาชุมชน

17. ทักษะหญิง-ชายต่อการบริหารการพัฒนา

- รูปแบบองค์กรผู้หญิง กับบทบาทใน อบต. และการตรวจสอบการทำงาน
- แนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สตรี

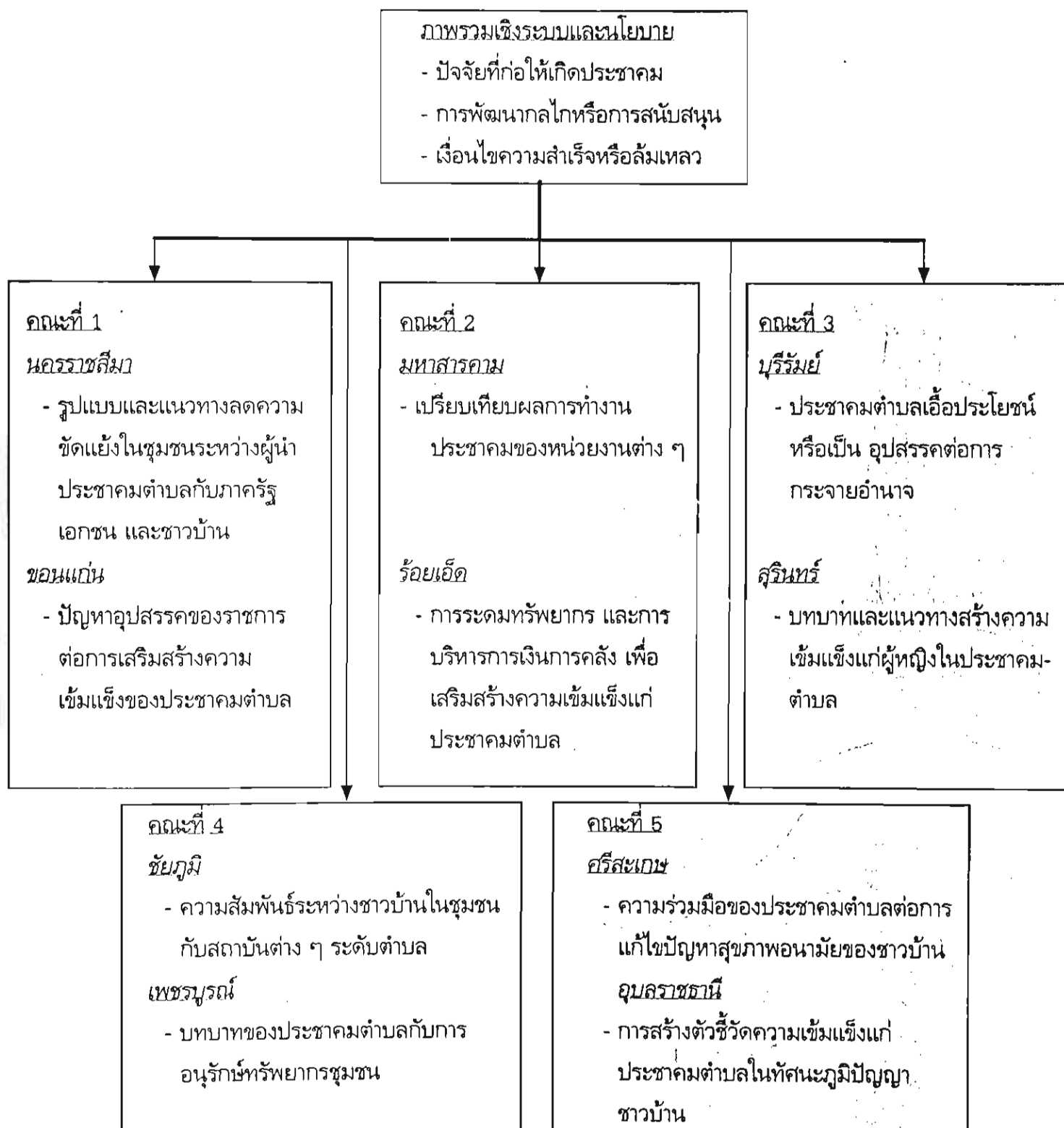
18. การระดมทุนและการบริหารการเงินการคลังของ อบต.

19. การประมวลองค์ความรู้และข้อเสนอแนะต่อการสร้างความเข้มแข็งของ อบต. และ
องค์กรชุมชน

20. การวิจัยและพัฒนาเครื่องมือเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

- 1) การอบรม
- 2) การพัฒนาผู้นำ
- 3) การพัฒนากลุ่ม/องค์กร
- 4) การวางแผน
- 5) การบริหารจัดการ

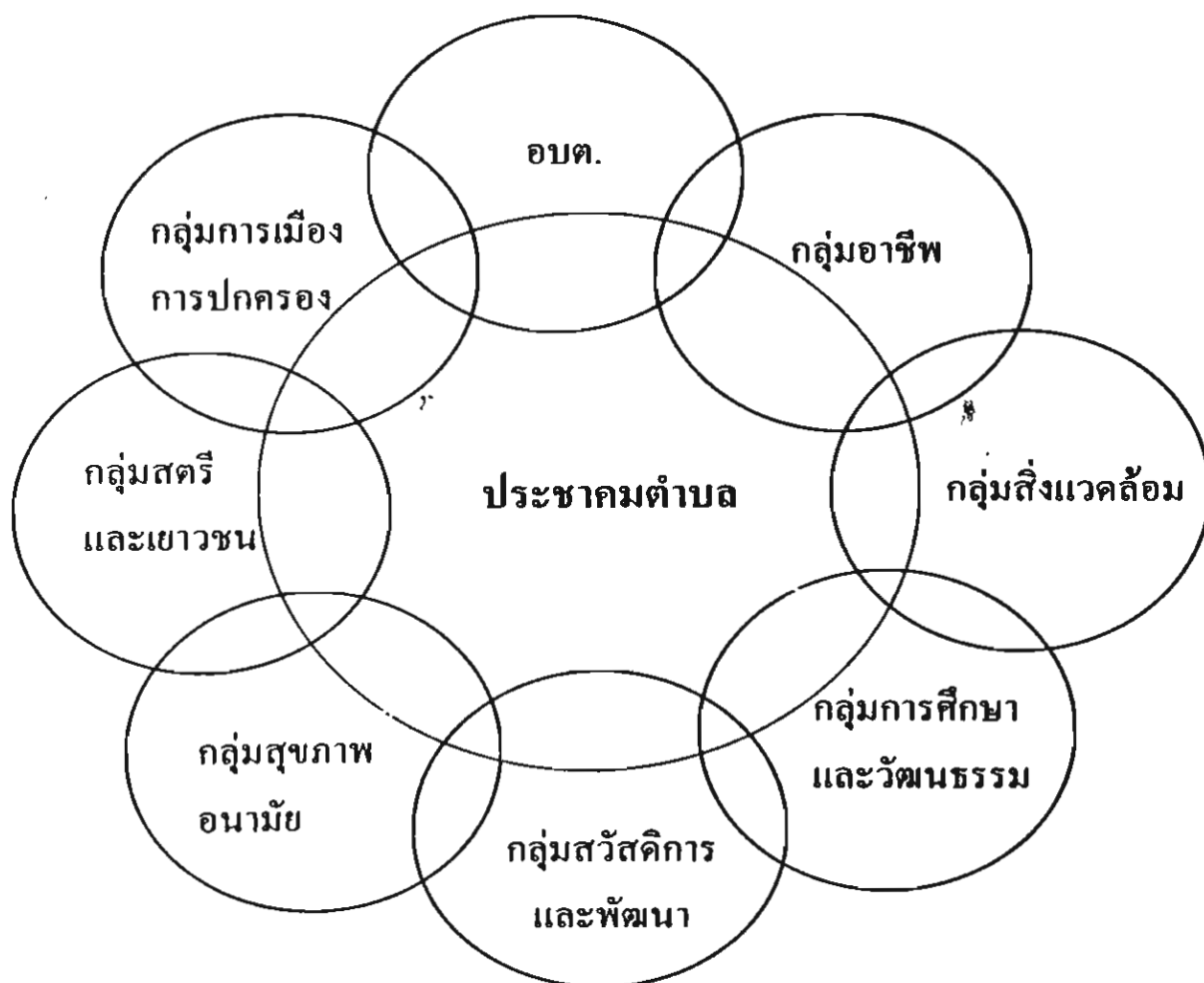
สรุปโจทย์วิจัยภาพรวมและรายพื้นที่ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อชุมชนระดับตำบล

หมายเหตุ : กรอบประเด็นโจทย์วิจัยของแต่ละพื้นที่จะมีการพัฒนาเป็นโครงการวิจัยโดยการระดมความคิดจากนักวิชาการ นักพัฒนา และผู้นำชาวบ้านเพื่อนำเสนอและร่วมกันพัฒนาต่อไป

กรอบความคิด

การเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับตำบลโดยการรวมพลังสร้างสรรค์ของกลุ่ม/องค์กร ประชาชนต่าง ๆ ทั้งในระดับหมู่บ้าน และหลาย ๆ หมู่บ้าน น่าจะช่วยให้ปัญหาต่าง ๆ ได้รับการแก้ไขและสามารถพัฒนาสร้างสรรค์ประชาชนในตำบลให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

กรอบแนวคิด

กลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นจะร่วมมือการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ และการทำงานร่วมกัน ภายใต้แนวคิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมแบบเสมอภาค และความร่วมมือแบบพหุภาคี

ดังนั้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนระดับตำบล จึงอาจดำเนินการผ่านการพัฒนาองค์การที่เป็นทางการโดยตรง เช่น อบต. สหกรณ์การเกษตร ฯลฯ หรือการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่มองค์กรชาวบ้านทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้เกิดการทำกิจกรรมพัฒนา ร่วมกัน เช่น ความร่วมมือของ อบต. กับกลุ่มสตรีและกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

แนวทางการดำเนินการวิจัย

1. วิธีการวิจัย ใช้แบบ Participatory Action Research (PAR.) โดยแบ่งบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 1.1 นักวิชาการ ทำหน้าที่ร่วมวางกรอบคิด ระเบียบวิธีวิจัย ตัวชี้วัด การพัฒนาเครื่องมือวิจัย การวิเคราะห์ การแปลผล การเขียนและสรุปรายงาน การนำเสนอและเผยแพร่ผลงานวิจัย
- 1.2 นักพัฒนาภาครัฐและเอกชนร่วมวางกรอบคิด ระเบียบวิธี ตัวชี้วัด การประสานงาน การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ การนำเสนอ และการขยายผลสู่การปฏิบัติในพื้นที่
- 1.3 ผู้นำชาวบ้าน ช่วยประสานงานพื้นที่นำเสนอข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูล เก็บข้อมูลร่วมวิเคราะห์ ตรวจสอบผลวิจัย และขยายผลในพื้นที่

2. ขอบเขตการวิจัย

- 2.1 พื้นที่ คัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 จังหวัด ๆ ละ 1 ตำบล รวม 10 ตำบล ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม บุรีรัมย์ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ชัยภูมิ เพชรบูรณ์ นครราชสีมา เป็นพื้นที่ที่มีองค์กรพัฒนาเอกชนดำเนินงานอยู่เนื่องจากมีความสนใจ รวมทั้งเป็นกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นในการทำงานทางด้านแนวความคิดเกี่ยวกับประชาสังคม จึงน่าจะเป็นกลุ่มเริ่มต้นในการทดลองปฏิบัติตามแนวคิดอย่างจริงจังและขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ประกอบกับมีศูนย์กลางประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อการพัฒนาชนบท (กป.อพช.) ที่ร่วมมือกันในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และมีนโยบายการพัฒนาประชาคมตำบลอย่างชัดเจน

วิธีการเก็บข้อมูล

1. การมีส่วนร่วมและการสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ของพื้นที่
2. การสัมภาษณ์ผู้นำและบุคคลสำคัญ
3. การประชุมกลุ่มย่อย
4. การจัดเวทีประชุมและเสนอผล

การประมวลผล

ใช้การพรรณนาแบบอธิบายประเด็นข้อมูล หลักฐาน และเหตุผลต่าง ๆ จากการสังเคราะห์เอกสารและความเป็นจริงของแต่ละตำบลมาประมวลสรุปเป็นข้อมูลรวมและทำการวิเคราะห์ผลโดยรวม

ระยะเวลา ตุลาคม 2540 - กันยายน 2542

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

1. จัดประชุมหน่วยงานพัฒนาภาคเอกชนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด สถานการณ์ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับประชาคมตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และชักชวนเข้าร่วมการทำงานวิจัยและพัฒนา

2. จัดประชุมหน่วยงานพัฒนาและผู้นำชาวบ้านเพื่อคัดเลือกพื้นที่และร่วมมือกันเป็นเครือข่าย

3. จัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อขอทุนสนับสนุนในการทำโจทย์/คำถามการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

4. จัดประชุมนักวิชาการและนักพัฒนาเพื่อทำโจทย์วิจัย

5. การประชุมในพื้นที่ร่วมกับผู้นำท้องถิ่นเพื่อเข้าใจแนวคิดหลักการ ประชาคมตำบล สถานการณ์ตำบล และคำถามสำหรับการศึกษาวิจัย

6. จัดทำแผนพัฒนาระยะสั้นและระยะยาว และเขียนเป็นโครงการเสนอแหล่งสนับสนุน (ที่ไม่ใช่ สกว.)

7. จัดประชุมพิจารณาเค้าโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการทั้งในระดับภาพรวมเชิงระบบและนโยบาย รวมทั้งระดับพื้นที่ 10 จังหวัด

8. เสนอ Proposal ต่อ สกว. เพื่อขอทุนสนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

9. การจัดคณะทำงานภาพรวมและแต่ละพื้นที่ รวมทั้งกรอบประเด็นและแผนการวิจัยโดยละเอียด

10. การฝึกอบรมนักวิชาการ นักพัฒนา และผู้นำชาวบ้านเพื่อไปจัดทำกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมแก่พื้นที่

11. การสังเคราะห์เอกสารวิชาการเพื่อจัดทำผลสรุปในภาพรวมและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการขยายผลเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับตำบล

12. การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมใน 10 จังหวัด

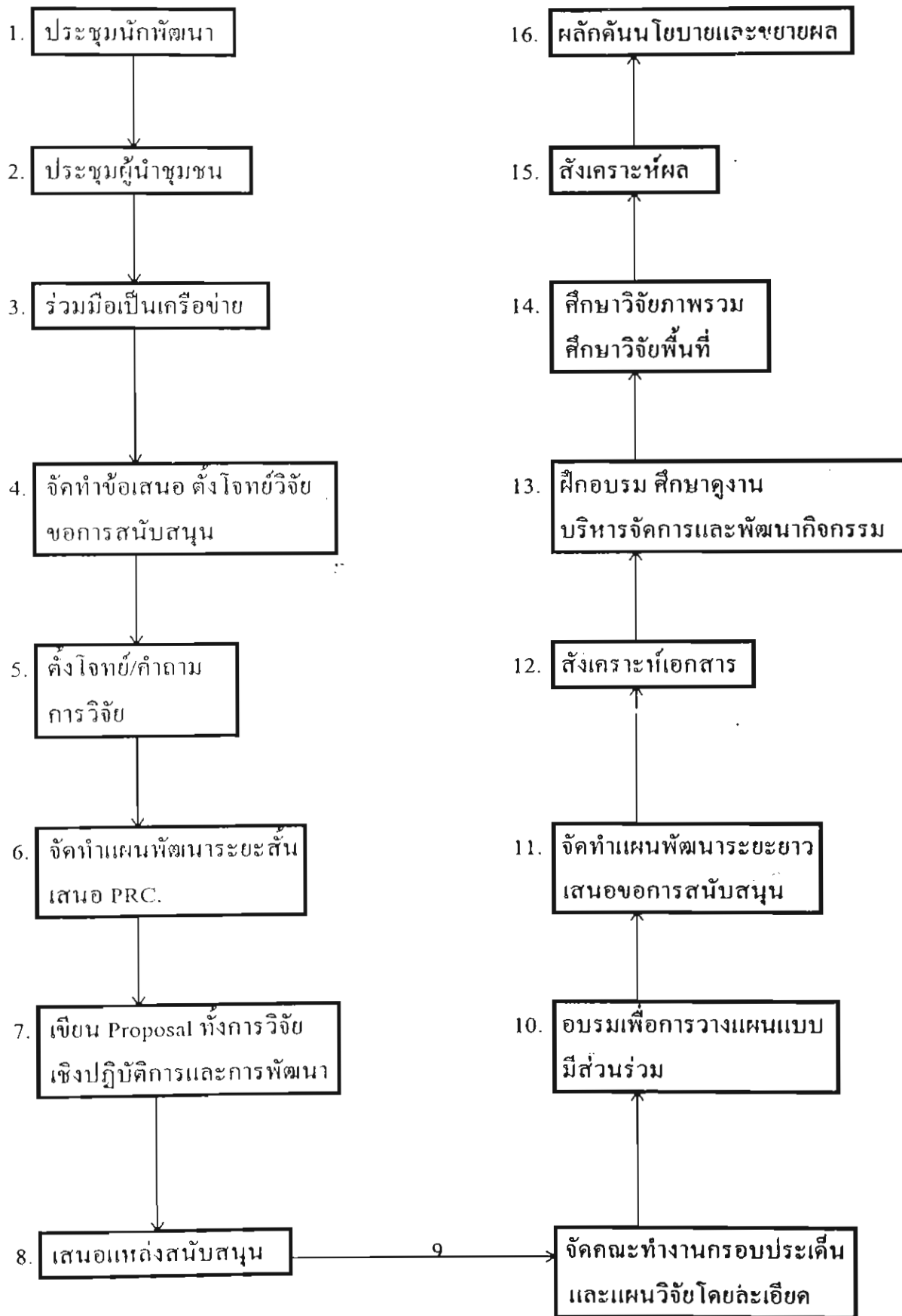
13. การเขียน Proposal เป็นแผนงานพัฒนาโดยรวมและติดต่อประสานงานหน่วยงานสนับสนุน

14. การฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และจัดเวทีด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการพัฒนากิจกรรมในการแก้ปัญหาต่างๆ

15. การศึกษาวิจัยภาพรวมเชิงระบบและนโยบายรวมทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่

16. การสังเคราะห์ผลรวมและการจัดเวทีเสนอผล

17. การประสานงานเพื่อผลักดันนโยบายและขยายผล

แผนผังขั้นตอนการทำงานในโครงการฯ

หมายเหตุ : PRC = Project Review Committee (คณะกรรมการพิจารณาโครงการขนาดเล็ก ภาคอีสาน)

แผนผังควบคุมงาน

แผนกิจกรรม	2540				2541				2542			
	ไตรมาส				ไตรมาส				ไตรมาส			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. ประชุมนักพัฒนา	↔											
2. ประชุมผู้นำชาวบ้าน	↔											
3. ร่วมมือเป็นเครือข่าย	↔	↔										
4. ใจหายวิจัย		↔										
5. แผนพัฒนาในระยะสั้นเขตทุน PRC		↔										
6. เขียน Proposal เสนอขอเงินลงทุน		↔										
7. จัดตั้งคณะกรรมการ			↔	↔								
8. อบรมเพื่อการวางแผนแบบมีส่วนร่วม			↔	↔								
9. แผนระยะยาว			↔	↔								
10. สัมเคราะห์เอกสาร			↔	↔								
11. ผูกอบรม ฐาน บริหารจัดการพัฒนากิจกรรม					↔	↔	↔	↔				
12. วิจัยภาพรวมและรายพื้นที่					↔	↔	↔	↔	↔	↔	↔	↔
13. สัมเคราะห์ผล สรุปนำเสนอ												↔
14. ผลักดันนโยบาย ขยายผล												↔

หมายเหตุ : ขั้นที่ 1-7 ดำเนินการแล้ว, ขั้นที่ 8-14 จะดำเนินการต่อไปราว 2-4 ปี

ผู้รับผิดชอบ ประกอบด้วย

1. นักวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. อาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, อุบลราชธานี และสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, มหาสารคาม, เลย
3. นักพัฒนาจากองค์กรพัฒนาเอกชนและภาครัฐ
4. ผู้นำชาวบ้านในพื้นที่

การจัดทีม แบ่งเป็น 2 คณะ

1. คณะวิจัยภาพรวมเชิงระบบและนโยบาย ประกอบด้วยหัวหน้าโครงการและนักวิจัยหลักของแต่ละพื้นที่
2. คณะวิจัยพื้นที่ ประกอบด้วยนักวิชาการ นักพัฒนา และผู้นำชาวบ้าน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดเครือข่ายประชาคมตำบลในระดับพื้นที่และเครือข่ายของนักพัฒนาและผู้นำชาวบ้านระดับตำบลภาคอีสาน
2. แผนงานระดับชุมชนตำบลในการพัฒนาตามแนวคิดประชาคมตำบล และเสนอขอการสนับสนุนเพื่อดำเนินโครงการ
3. เอกสารผลการสังเคราะห์งานศึกษาวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนระดับตำบล
4. ได้รับรู้การก่อเกิดและพัฒนาการของประชาคมตำบลจำนวน 10 แห่ง และภาพรวมทั้งหมด
5. ได้รูปแบบและแนวทางการรวมตัวของประชาคมตำบล
6. ได้ทราบปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคของประชาคมตำบล
7. ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการขยายผลนำเสนอแก่ผู้เกี่ยวข้อง
8. คู่มือการทำงานในด้านแนวคิดประชาคมตำบล การวางแผนแบบมีส่วนร่วม การบริหารจัดการและการพัฒนากลุ่ม/องค์กร
9. หนังสือเล่ม จำนวน 1 เล่ม สำหรับเผยแพร่กว้าง